

บทที่ 4

ปัญหาและบทวิเคราะห์เกี่ยวกับผลของการแจ้งข้อหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่แก้ไขใหม่

หลังจากที่ได้ทราบความหมายของคำว่า“ข้อหา” และเห็นถึงวิวัฒนาการของกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับเรื่องการแจ้งข้อหา รวมทั้งเข้าใจในหลักเกณฑ์และบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับเรื่องการแจ้งข้อหาแล้วในบทก่อนๆ ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอให้เห็นประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับเรื่องการแจ้งข้อหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ไม่ว่าจะเป็นในชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน หรือชั้นพิจารณาคดีในศาล จากนั้นจะได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาดังกล่าวเพื่อแสดงให้เห็นว่า การแก้ไขบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับแจ้งข้อหาครั้งล่าสุดนี้ สามารถคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาได้ดีขึ้นกว่าในอดีตและสอดคล้องกับหลักฟังความทุกฝ่ายหรือไม่ อย่างไร รวมทั้งวิเคราะห์ให้เห็นว่า ข้อหาและการแจ้งข้อหา นั้นมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในแง่มุมใดบ้าง

1. ปัญหาเกี่ยวกับการแจ้งข้อหา

1.1 ปัญหาการแจ้งข้อหาในชั้นจับกุม

เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 การแจ้งข้อหาเป็นประเด็นอันหนึ่งที่ได้รับการแก้ไขเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในอันที่จะให้การแจ้งข้อหาโดยชอบด้วยกฎหมายตั้งแต่ชั้นจับกุม โดยปรากฏอยู่ในบทบัญญัติมาตรา 83 ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ว่า ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับกุม ให้แจ้งข้อหาให้ผู้ถูกจับทราบและหากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ รวมทั้งให้แจ้งสิทธิให้ผู้ถูกจับทราบว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ รวมทั้งมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งเป็นทนายความ ซึ่งแต่เดิมในชั้นจับกุม เจ้าพนักงานผู้จับกุมไม่จำเป็นต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ถูกจับทราบ เพียงแต่แจ้งกับผู้ถูกจับว่าเข้าต้องถูกจับเท่านั้น

ประเด็นที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับการแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นจับกุมนี้ คือ เจ้าพนักงานผู้จับกุมต้องดำเนินการแจ้งข้อหาอย่างไร ระหว่าง

- การแจ้งฐานความผิดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาหรือตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาเพียงอย่างเดียว หรือ
- การแจ้งข้อกล่าวหาด้วยการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ถูกจับเป็นผู้กระทำความผิดพร้อมกับแจ้งฐานความผิดตามกฎหมาย

เนื่องจากปัจจุบันไม่มีบทนิยามของคำว่า “ข้อหา” หรือ “ข้อกล่าวหา” ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่อย่างใด รวมทั้งไม่มีบทบัญญัติที่ว่าด้วยการแจ้งข้อหาอันหมายถึงการแจ้งสิ่งใด และด้วยขั้นตอนหรือวิธีการอย่างไร

หากจะพิจารณาว่าการแจ้งข้อหาในชั้นจับกุม คือการแจ้งเฉพาะฐานความผิดเพียงอย่างเดียว การแจ้งข้อหาในลักษณะดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าจะกระทำได้ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าซึ่งทั้งตัวผู้ถูกจับเองก็ดี หรือผู้จับกุมเองก็ดี รู้เห็นเหตุแห่งการกระทำที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองในขณะเวลาที่เกิดการจับกุมอยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิดให้ผู้ถูกจับทราบอีก แต่ถ้าไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้า การที่ผู้จับกุมแจ้งข้อหาแก่ผู้ถูกจับโดยการแจ้งเพียงฐานความผิดแต่เพียงอย่างเดียว ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการแจ้งข้อหาที่มีได้ให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาอย่างแท้จริง เนื่องจากผู้ถูกจับไม่อาจทราบได้ว่าสาเหตุหรือเรื่องราวที่ตนต้องถูกจับนั้นเป็นเพราะเหตุใด

แม้ในทางปฏิบัติ การที่เจ้าพนักงานตำรวจไปจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับนั้นเป็นการดำเนินการซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา โดยมีหมายจับประกอบการดำเนินการก็ตาม แต่เจ้าพนักงานผู้จับอาจไม่ทราบถึงเรื่องราว เหตุการณ์ หรือข้อเท็จจริงแห่งการกระทำอันเป็นที่มาของการออกหมายจับผู้ต้องหา จึงอาจเป็นเหตุผลที่เจ้าพนักงานผู้จับกุมไม่สามารถแจ้งรายละเอียด ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดให้ผู้ถูกจับทราบได้ แต่เหตุผลที่ยกขึ้นอ้างดังกล่าวเป็นเรื่องที่สามารถแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติได้โดยไม่ยุ่งยาก กล่าวคือ โดยปกติการขอออกหมายจับผู้ต้องหานั้น พนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอออกหมายจับ โดยในคำร้องดังกล่าวจะระบุถึงรายละเอียดและพฤติการณ์แห่งการกระทำผิดของผู้ต้องหาไว้ ซึ่งพนักงานสอบสวนจะมีสำเนาคำร้องดังกล่าวเก็บไว้ที่ตนเองด้วย ดังนั้น ในกรณีที่ศาลออกหมายจับให้แล้ว เมื่อพนักงานสอบสวนจะส่งมอบหมายจับให้แก่เจ้าพนักงานตำรวจนำไปจับกุมผู้ต้องหา ก็ให้พนักงานสอบสวนส่งมอบสำเนาคำร้องขอออกหมายจับดังกล่าวให้แก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมไปด้วย เพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมสามารถทราบรายละเอียดและพฤติการณ์แห่งการ

กระทำความผิดของผู้ต้องหา และแจ้งรายละเอียดหรือพฤติการณ์นั้นให้แก่ผู้ต้องหาทราบได้ ซึ่งหลักการที่กล่าวมาข้างต้นก็สอดคล้องกับที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติไว้ในมาตรา 200 ที่เกี่ยวกับการออกหมายจับว่า หมายจับต้องมีการระบุรายละเอียดของข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของการกระทำความผิดอาญาอันเป็นสาเหตุในการออกหมายจับไว้ อีกทั้งในทางปฏิบัติของประเทศญี่ปุ่น เจ้าหน้าที่ผู้ขอออกหมายจับเมื่อได้รับหมายจับจากศาลแล้วก็จะแนบรายละเอียดอันเป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องไว้ด้านหลังของหมายจับเสมอ เพื่อให้ผู้ที่นำหมายจับไปใช้สามารถเข้าใจถึงความเป็นมาของการออกหมายจับได้

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในเรื่องการได้รับการแจ้งข้อหา นั้น จำเป็นที่จะต้องให้ความคุ้มครองตั้งแต่ในชั้นจับกุมอันเป็นด่านแรกของกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ กรณีการจับกุมโดยเจ้าพนักงานตามหมายจับนั้น เจ้าพนักงานผู้จับกุมต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหากระทำความผิดและฐานความผิดตามกฎหมายในทันทีที่มีการจับกุม อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า การแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหากระทำความผิดในชั้นจับกุมนี้ น่าจะเป็นเพียงการแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงโดยย่อเท่านั้น ส่วนการแจ้งรายละเอียดของข้อเท็จจริงดังกล่าว ควรจะมีการดำเนินการในชั้นสอบสวน เนื่องจากในชั้นจับกุม เจ้าพนักงานผู้จับจำเป็นต้องรีบนำตัวผู้ต้องหาส่งมอบไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนให้ทันภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องการแจ้งข้อหาในชั้นจับกุมในคราวเดียวกับที่มีการแก้ไขมาตรา 83 พบว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ระบุถึงเรื่องการแจ้งข้อหาในชั้นตอนที่เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้จับกุมนำตัวผู้ถูกจับมาส่งยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน โดยมีสาระสำคัญว่า ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ให้เจ้าพนักงานผู้จับแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ส่วนในกรณีที่ราษฎรเป็นผู้จับ ให้เจ้าพนักงานซึ่งรับมอบตัวเป็นผู้แจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ จึงต้องมาพิจารณาว่า คำว่า “รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับ” จะมีความหมายเป็นอย่างไรเหมือนกับคำว่า “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด” หรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า คำว่า “รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับ” คือ ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ถูกจับซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ถูกจับกุม ซึ่งน่าจะมีความหมายไปในทำนองเดียวกับคำว่า “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด” เพียงแต่แตกต่างกันในถ้อยคำที่ใช้ว่าเป็นการใช้ถ้อยคำในชั้นจับกุมหรือชั้นสอบสวน

จากบทบัญญัติดังกล่าว ย่อมตีความได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้บัญญัติถึงเรื่องการแจ้งข้อหาในชั้นจับกุมในลักษณะที่เป็นการแจ้งฐานความผิดและการแจ้งข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ถูกจับที่กล่าวหาว่าได้กระทำผิดเอาไว้แล้ว เพียงแต่ให้ดำเนินการในขั้นตอนที่เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้จับนำตัวผู้จับมาส่งยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนเท่านั้น มิได้แจ้งให้ทราบในทันทีที่มีการจับกุม

1.2 ปัญหาการแจ้งข้อหาในชั้นสอบสวน

คำว่าชั้นสอบสวนในที่นี้ หมายถึง ขั้นตอนนับแต่พนักงานสอบสวนรับตัวผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาจากเจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับกุม แล้วทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานจนกระทั่งพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องและส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาและรวมไปถึงขั้นตอนที่พนักงานอัยการพิจารณาสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแล้วพิจารณาดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 143 ซึ่งอาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นกระบวนการของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในชั้นก่อนฟ้องคดี ซึ่งในชั้นนี้ ภายหลังจากที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งข้อหาแล้ว จากเดิมที่บัญญัติให้พนักงานสอบสวนทำการแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาเท่านั้น ซึ่งในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนมักจะแจ้งข้อหาด้วยการแจ้งฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาเพียงอย่างเดียวซึ่งแทบเป็นไปไม่ได้ที่ผู้ต้องหาจะสามารถให้การแก้ข้อหา รวมทั้งแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนเองในชั้นสอบสวนได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายนี้ ก็มีผลทำให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดและแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ โดยการแก้ไขกฎหมายในครั้งนี้ก็เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องหาสามารถเข้าใจข้อหาที่ตนถูกกล่าวหาและสามารถให้การแก้ข้อหาได้อย่างถูกต้องรวมทั้งแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนเองในชั้นสอบสวนได้

เมื่อได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งข้อหาในชั้นสอบสวนแล้ว ในทางปฏิบัติจากกรณที่ผู้เขียนได้สอบถามจากพนักงานสอบสวนซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรี เกี่ยวกับเรื่องความเข้าใจในความหมายของคำว่า “ข้อหา” หรือ “ข้อกล่าวหา” พบว่าพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ยังคงมีความเข้าใจว่า “ข้อหา” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญา หมายถึงฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา และเข้าใจว่าการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดเป็นการปฏิบัติในอีกขั้นตอนหนึ่ง แยกต่างหากจากการแจ้งข้อหา ซึ่งความเข้าใจนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเนื่องจากพนักงานสอบสวนยึดถือและตีความตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ซึ่งได้กล่าวถึงเรื่องการแจ้งข้อหาไว้ใน “ลักษณะ 5 การสอบสวน บทที่ 3 การถามปากคำ ข้อ 9” ซึ่งมีสาระสำคัญว่า การถามปากคำผู้ต้องหานั้น กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด โดยให้ปรากฏการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้ผู้ต้องหาเข้าใจได้ดี แล้วจึงแจ้งฐานความผิดให้ทราบ¹ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีนั้น ได้คัดลอกถ้อยคำในมาตรา 158(5) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใส่ไว้ เพื่ออธิบายว่า คำว่า “ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด” ที่พนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบนั้นมีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งใดบ้าง และหลังจากแจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้ว ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ใช้ถ้อยคำว่า “แล้วจึงแจ้งฐานความผิดให้ทราบ” ซึ่งแตกต่างจากถ้อยคำที่ใช้ในมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ใช้คำว่า “แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ” ซึ่งตรงจุดนี้เองที่ทำให้พนักงานสอบสวนเข้าใจมาโดยตลอดว่า การแจ้งข้อหา คือ การแจ้งเฉพาะฐานความผิดนั่นเอง และการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดนั้น เป็นกระบวนการอีกขั้นตอนหนึ่งที่ต้องดำเนินการก่อนจะมีการแจ้งฐานความผิดให้ผู้ต้องหาทราบ

ขณะที่ในส่วน of พนักงานอัยการนั้น จากการสอบถามพบว่าส่วนใหญ่ในทางปฏิบัติมีความเข้าใจไปในแนวทางเดียวกับพนักงานสอบสวนว่า การแจ้งข้อหา คือ การแจ้งฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาให้ผู้ต้องหาทราบ ส่วนการแจ้งข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดนั้น เป็นการดำเนินการในอีกขั้นตอนหนึ่งแยกต่างหาก และถึงกับระบุไว้ในหนังสือเวียนของสำนักงานอัยการสูงสุดแจ้งไปยังพนักงานอัยการทุกคนว่า การดำเนินการแจ้งข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย อันหมายถึงต้องมีการแจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าวก่อนที่จะมีการแจ้งข้อหาหรือฐานความผิดให้ผู้ต้องหาทราบ จะแจ้งในภายหลังไม่ได้ โดย

¹ <http://www.royalthaipolice.go.th> และโปรดดู ผนวก ก

ให้พนักงานอัยการตรวจสอบจำนวนการสอบสวนที่ได้รับจากพนักงานสอบสวนว่ามีการปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวข้างต้นครบถ้วนและถูกต้องหรือไม่ หากเห็นว่าพนักงานสอบสวนดำเนินการไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน ให้พนักงานอัยการมีคำสั่งสอบสวนเพิ่มเติม โดยให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้ครบถ้วนถูกต้อง² อันแสดงให้เห็นได้ว่า ในส่วนของพนักงานอัยการนั้นแลเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการแจ้งข้อหาว่าเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการที่สำคัญในอันดับแรกของการสอบสวน และหากมิได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จะทำให้การสอบสวนนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย และถือว่าไม่มีการสอบสวนในความผิดนั้น ส่งผลให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล

เหตุที่ทั้งพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการยังคงมีความเข้าใจไปในแนวทางเดียวกันว่า การแจ้งข้อหา หมายถึง การแจ้งฐานความผิดนั้น ผู้เขียนเห็นว่า เนื่องมาจากแต่เดิมก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ในปี พ.ศ. 2547 ถ้อยคำในมาตรา 134 เดิมใช้คำว่า “...แจ้งข้อหาให้ทราบ..” ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าว โดยเพิ่มการแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำผิดของผู้ต้องหาขึ้นมา แต่ยังคงใช้คำว่า “...แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ” ซึ่งเป็นถ้อยคำเดิมเหมือนตอนที่ยังมีได้มีการแก้ไข ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทำให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนมีความเข้าใจในว่า คำว่า “ข้อหา” หรือ “ข้อกล่าวหา” นั้นมิได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขความหมายไปจากเดิม ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยยังมีได้บัญญัตินิยามศัพท์คำว่า “ข้อหา” หรือ “ข้อกล่าวหา” เอาไว้ให้ชัดเจน เมื่อเป็นเช่นนี้ การตีความความหมายของคำว่า “ข้อหา” หรือ “ข้อกล่าวหา” จึงเป็นการใช้ดุลยพินิจของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมแต่ละคนที่จะตีความหมายของถ้อยคำดังกล่าวไปตามประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนอันเป็นกรณีที่มีความเป็นอัตตวิสัยอยู่เป็นอย่างมาก

เหตุผลของการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่ว่าด้วยการแจ้งข้อหา นั้น ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ว่าเป็นการแก้ไขเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี พ.ศ. 2540 (ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปี พ.ศ. 2547 ที่มีการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าว) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการให้ความ

² หนังสือเวียนสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส(สผอส.1)0015/ว 274 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2548 (โปรดดู ผนวก ข) และที่ อส(สฟปผ.)0018/ว 7 ลงวันที่ 12 มกราคม 2549 (โปรดดู ผนวก ค)

คุ้มครองและเป็นหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ต้องหา อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว ยังคงเกิดปัญหาข้อขัดข้องในทางปฏิบัติอยู่หลายกรณี ยกตัวอย่างเช่น

(1) การแจ้งข้อหาในกรณีความผิดต่อเนื่อง

เช่น การกระทำความผิดฐานบุกรุกเป็นระยะเวลาต่อเนื่องกัน โดยเริ่มการบุกรุกในเวลากลางวันและต่อเนื่องไปจนถึงเวลากลางคืนนั้น การแจ้งข้อหาที่ถูกต้องของพนักงานสอบสวนควรดำเนินการอย่างไร จะต้องข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำผิดแล้วแจ้งฐานความผิดว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดฐานบุกรุกในเวลากลางวัน หรือจะแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิดแล้วแจ้งฐานความผิดว่าเป็นความผิดฐานบุกรุกในเวลากลางคืน เพราะตามแนวคำพิพากษากฎีกานั้น การบุกรุกเข้าไปในเคหสถานของผู้อื่นตั้งแต่ในเวลากลางวันและอยู่ต่อเนื่องมาจนถึงเวลากลางคืนถือเป็นความผิดฐานบุกรุกในเวลากลางวันเท่านั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีนี้คือ เรื่องการแจ้งฐานความผิดว่าพนักงานสอบสวนจะแจ้งฐานความผิดได้กับผู้ต้องหา ในขณะที่การแจ้งรายละเอียดของข้อเท็จจริงแห่งการกระทำผิดของผู้ต้องหาในกรณีนี้ พนักงานสอบสวนย่อมสามารถแจ้งแก่ผู้ต้องหาได้โดยไม่มีข้อขัดข้องแต่อย่างใด

สำหรับประเด็นปัญหานี้ ผู้เขียนเห็นว่าหากจะตีความว่าการแจ้งข้อหาคือการแจ้งเฉพาะข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดของผู้ต้องหาเท่านั้นโดยไม่จำเป็นต้องแจ้งฐานความผิดก็ถือเป็นการแจ้งข้อหาที่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วนั้น การตีความในลักษณะนี้จะส่งผลกระทบต่อเรื่องสิทธิของผู้ต้องหา เพราะในแต่ละฐานความผิดจะมีกำหนดอัตราโทษระบุไว้และอัตราโทษจะเป็นสิ่งที่ใช้ในการกำหนดอำนาจของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการในการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก่อนมีการยื่นฟ้องต่อศาล หากการแจ้งข้อหาไม่มี การระบุฐานความผิด ผลคือผู้ต้องหาไม่สามารถทราบได้ว่าตนจะต้องถูกควบคุมตัวเป็นระยะเวลา นานเท่าใด ซึ่งเท่ากับว่าการแจ้งข้อหาในลักษณะนี้เป็นการลิดรอนสิทธิและจำกัดเสรีภาพของ ผู้ต้องหา อีกทั้งในทางปฏิบัติ หากไม่มีการแจ้งฐานความผิดให้ผู้ต้องหาทราบ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการอาจจะวินิจฉัยปรับข้อเท็จจริงของการกระทำผิดที่เกิดขึ้นให้เข้ากับฐาน ความผิดที่มีบทลงโทษรุนแรงเอาไว้ก่อน เพื่อให้เกิดอำนาจในการควบคุมผู้ต้องหาไว้ให้นานที่สุด เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน แต่แนวความคิดดังกล่าวเป็นผลกระทบต่อ เสรีภาพของผู้ต้องหาเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้เขียนจึงไม่เห็นพ้องด้วยกับการตีความความหมายของ การแจ้งข้อหาในลักษณะดังกล่าว

(2) การแจ้งข้อหาในกรณีที่ต้องหาหรือผู้ต้องหาเป็นนิติบุคคล

เมื่อมีผู้มาแจ้งความร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีกับบริษัทและกรรมการผู้มีอำนาจของบริษัทในฐานะส่วนตัว ในความผิดอันใดอันหนึ่งและพนักงานสอบสวนดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 โดยออกหมายเรียกกรรมการผู้มีอำนาจของบริษัทมาพบเพื่อดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาและได้มีการดำเนินการตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 แล้ว ปัญหาคือ การแจ้งข้อหาของพนักงานสอบสวนต่อกรรมการผู้มีอำนาจของบริษัทดังกล่าวถือเป็นการแจ้งข้อหาแก่บริษัทไปด้วยในตัวหรือไม่ หรือพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการแจ้งข้อหาแก่กรรมการผู้มีอำนาจของบริษัท 2 ครั้ง โดยการแจ้งครั้งแรกเป็นการแจ้งข้อหาต่อกรรมการบริษัทในฐานะส่วนตัว และครั้งที่สองเป็นการแจ้งข้อหาในฐานะที่เป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัท

ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่าหากพนักงานสอบสวนระบุไว้ในส่วนข้อเท็จจริงในส่วนที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดของผู้ต้องหาให้ชัดเจนว่า บริษัทเอ ผู้ต้องหาที่ 1 ซึ่งเป็นนิติบุคคล โดยมีนายบี เป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทน และนายบี ผู้ต้องหาที่ 2 ในฐานะส่วนตัวได้ร่วมกันกระทำความผิดอย่างไรบ้าง และแจ้งฐานความผิดให้ชัดเจนว่าการกระทำของผู้ต้องหาทั้งสองเป็นความผิดฐานร่วมกัน เช่นนี้ กรณีย่อมไม่มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินขั้นตอนการแจ้งข้อหาแก่นายบี ซ้ำสองครั้ง

อนึ่ง ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 935/2537 วินิจฉัยว่า ในกรณีผู้ต้องหาเป็นนิติบุคคล การแจ้งข้อหาแก่กรรมการผู้มีอำนาจ แม้ไม่ได้ระบุว่าแจ้งข้อหาดำเนินคดีแก่นิติบุคคลด้วย ก็ถือว่าเป็นการแจ้งข้อหาแก่นิติบุคคลด้วยแล้ว ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการวินิจฉัยไปในแนวทางดังกล่าวถูกต้องแล้ว เพราะไม่จำเป็นที่จะต้องดำเนินการแจ้งข้อหาที่เหมือนกันซ้ำกันสองครั้ง

(3) การแจ้งข้อหาในความผิดอาญาที่มีบทหนัก

ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีความผิดฐานลักทรัพย์โดยมีเหตุฉกรรจ์ซึ่งทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น เช่น นาย ก เดินเข้าไปในห้องพักแห่งหนึ่งแล้วลองบิดลูกบิดประตูห้องพักทุกห้อง หากห้องไหนไม่ได้ล็อกประตู นาย ก จะเปิดประตูเข้าไปภายในห้องพักแล้วขโมยทรัพย์สินที่อยู่ภายในห้องพักออกมา เช่นนี้ หากต่อมานาย ก ถูกจับกุมส่งพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนนาย ก โดยแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่านาย ก ได้กระทำความผิดและแจ้งว่าการกระทำดังกล่าวของนาย ก เป็นความผิดฐานลักทรัพย์โดยทำอันตรายเป็นภัยแก่กันสำหรับคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์แล้วส่งสำนวนการสอบสวนซึ่งมีความเห็นควรสั่งฟ้องนาย ก ในข้อหาดังกล่าวมายังพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการ

พิจารณาแล้วเห็นว่าพฤติการณ์การกระทำผิดของนาย ก ในข้อหาดังกล่าวมิได้เป็นการทำอันตราย สิ่งกีดกันสำหรับคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์สินเพื่อเข้าไปลักทรัพย์ แต่เป็นเพียงการผ่านสิ่งกีดกัน สำหรับคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์สินเพื่อเข้าไปลักทรัพย์กรณีหนึ่ง หรือการที่นาย ข ปีนรั้วบ้านเข้าไป ลักทรัพย์ที่อยู่ภายในบ้านดังกล่าว พนักงานสอบสวนดำเนินการแจ้งข้อหาตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 โดยแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำผิด ของนาย ข แล้วแจ้งว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดฐานลักทรัพย์โดยเข้าช่องทางซึ่งได้จัดทำขึ้น โดยมีได้จ้างให้เป็นทางคนเข้า แล้วส่งสำนวนการสอบสวนซึ่งมีความเห็นควรสั่งฟ้องนาย ข ใน ข้อหาดังกล่าวมายังพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าการกระทำดังกล่าว ของนาย ข ที่ปีนรั้วเข้าไปลักทรัพย์ภายในบ้านมิใช่การเข้าทางช่องทางซึ่งได้จัดทำขึ้นโดยมิได้จ้าง ให้เป็นทางคนเข้า แต่เป็นการผ่านสิ่งกีดกันเพื่อคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์สินเข้าไปลักทรัพย์ เช่นนี้ใน ทั้งสองกรณีจะถือว่าพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการแจ้งข้อหาแก่นาย ก และนาย ข โดยครบถ้วน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วหรือไม่ และ หากพนักงานอัยการเห็นว่ากรณีสองกรณียังกล่าวไม่ถูกต้อง และมีคำสั่งให้พนักงาน สอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม โดยทำการแจ้งฐานความผิดที่พนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็น ว่าถูกต้องตามพฤติการณ์แห่งการกระทำผิดของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการแจ้ง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่านาย ก และนาย ข กระทำผิดซ้ำอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงแจ้ง ฐานความผิดอันใหม่ตามที่พนักงานอัยการมีคำสั่ง หรือพนักงานสอบสวนสามารถแจ้งเฉพาะฐาน ความผิดที่พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ดำเนินการแจ้งเพิ่มเติมเท่านั้น

สำหรับประเด็นปัญหานี้ ผู้เขียนเห็นว่าหากพนักงานสอบสวนได้ทำการแจ้ง ข้อเท็จจริงในส่วนที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดของผู้ต้องหาครบถ้วนถูกต้องแล้ว การ วินิจฉัยปรับบทกฎหมายหรือฐานความผิดให้เข้ากับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นหน้าที่ของพนักงาน สอบสวนหรือพนักงานอัยการ ซึ่งอาจมีความเห็นทางกฎหมายไม่ตรงกัน ดังนั้น หากพนักงาน อัยการมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมโดยการแจ้งฐานความผิดที่แตกต่างไป จากที่พนักงานสอบสวนเคยแจ้งแก่ผู้ต้องหาไว้ แต่ข้อเท็จจริงในส่วนที่เป็นรายละเอียดแห่งการ กระทำผิดยังคงเหมือนเดิม เช่นนี้พนักงานสอบสวนสามารถที่จะแจ้งเฉพาะฐานความผิด ตามที่พนักงานอัยการมีคำสั่งให้แจ้งเพิ่มเติมได้โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียด แห่งการกระทำผิดซ้ำอีก เพราะผู้ต้องหาเข้าใจข้อเท็จจริงดีแล้ว เพียงแต่พนักงานสอบสวนอาจ ทบทวนความจำโดยนำคำให้การของผู้ต้องหาที่ได้ทำการสอบสวนไว้ในตอนแรกมาอ่านให้ ผู้ต้องหาฟังและ/หรือให้ผู้ต้องหาอ่านบันทึกคำให้การดังกล่าวเองอีกครั้ง แล้วบันทึกการดำเนินการ

ดังกล่าวไว้ในบันทึกคำให้การของผู้ต้องหาฉบับใหม่ที่จะมีการแจ้งข้อหาเพิ่มเติม จากนั้นพนักงานสอบสวนจึงแจ้งข้อหาในส่วนที่เป็นฐานความผิดเพิ่มเติมแก่ผู้ต้องหา

(4) การแจ้งข้อหาตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาต่างๆ

เนื่องจากความผิดตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาส่วนใหญ่มิได้มีการระบุฐานความผิดเอาไว้โดยชัดแจ้งเหมือนดังเช่นในประมวลกฎหมายอาญา โดยกฎหมายดังกล่าวส่วนใหญ่จะระบุเพียงบทบัญญัติในส่วนที่เป็นเนื้อหาซึ่งเป็นบทห้ามมิให้กระทำการ หรือการกระทำที่เป็นความผิดเอาไว้ในมาตราหนึ่ง และบัญญัติบทกำหนดโทษเอาไว้อีกมาตราหนึ่ง ปัญหาคือ การแจ้งข้อหาตามมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนของคำว่า “...แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ” นั้น หากตีความดังเช่นที่กล่าวมาในตอนต้นว่าหมายถึงการแจ้งฐานความผิดแล้ว การแจ้งฐานความผิดในกรณีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญานี้ จะดำเนินการอย่างไร ซึ่งในทางปฏิบัติที่พนักงานสอบสวนกระทำอยู่ในปัจจุบันภายหลังจากการแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดของผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนจะแจ้งฐานความผิดโดยการคัดลอกเนื้อหาของบทบัญญัติในพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญามาแจ้งเป็นฐานความผิดแก่ผู้ต้องหา

ผู้เขียนเห็นว่า แม้พระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญานั้นจะมีได้มีการระบุฐานความผิดไว้อย่างชัดเจนเหมือนในประมวลกฎหมายอาญา แต่เมื่อพนักงานสอบสวนแจ้งรายละเอียดข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำผิดของผู้ต้องหาแล้ว ในส่วนที่เป็นการแจ้งฐานความผิดนั้น พนักงานสอบสวนสามารถใช้วิธีการย่อถ้อยคำที่เป็นเนื้อหาในบทบัญญัติที่ระบุว่าเป็นการกระทำที่เป็นความผิดในทางอาญานำมาแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบได้

(5) การแจ้งข้อหาในกรณีความผิดหลายกรรม

กรณีความผิดในลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นหลายครั้งต่างวันเวลาทันทีเรียกว่าความผิดหลายกรรมนั้น พนักงานสอบสวนจะแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาในลักษณะเช่นไร เช่น นาย ค ยักยอกทรัพย์สินของบริษัทเอ ทุกวันตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2552 ถึงวันที่ 30 มกราคม 2552 การแจ้งข้อหาตามมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีเช่นนี้ พนักงานสอบสวนต้องแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่านาย ค กระทำผิดในทุกๆ กรรมเรียงลำดับกันไปในแต่ละวันตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2552 ถึงวันที่ 30 มกราคม 2552 แล้วจึงแจ้งว่าการกระทำดังกล่าวทั้งหมดเป็นความผิดฐานยักยอกทรัพย์สิน หรือพนักงานสอบสวนสามารถสรุปข้อเท็จจริงในส่วนที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดของนาย ค ในลักษณะที่ว่า เมื่อระหว่าง

วันที่ 1 กันยายน 2551 ถึงวันที่ 30 กันยายน 2551 นาย ค กระทำการเบียดบังเงินของบริษัทเอ ซึ่งอยู่ในความครอบครองของตนโดยทุจริตคิดเป็นเงิน ... บาท แล้วจึงแจ้งว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดฐานยกยอกทรัพย์

ในประเด็นปัญหานี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากการกระทำผิดหลายกรรมดังกล่าวมีการกระทำที่มีข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดเหมือนกันทุกประการ พนักงานสอบสวนย่อมสามารถแจ้งข้อหาในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดของผู้ต้องหาในครั้งเดียว แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงวัน เวลา และสถานที่เกิดเหตุการกระทำผิดดังกล่าวในแต่ละกรรมให้ชัดแจ้ง จากนั้นจึงแจ้งฐานความผิดให้ทราบ แต่หากการกระทำผิดหลายกรรมดังกล่าวมีข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดในแต่ละกรรมการแตกต่างกัน ผู้เขียนเห็นว่า พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการแจ้งข้อหาโดยแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดของผู้ต้องหาพร้อมทั้งแจ้งฐานความผิดแยกในแต่ละกรรมเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาสับสนหรือหลงต่อผู้คดี

ตัวอย่างเช่น ในวันที่ 1 มกราคม 2552 นาย ก พาดังกล่าว อายุ 17 ปีเศษซึ่งเป็นคนรักไปจากบ้านพักโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองของเด็กหญิง ข แต่เด็กหญิง ข ยินยอมไปด้วย แล้วนาย ก พาดังกล่าว ไปนอนที่บ้านของตนเอง ต่อมาวันที่ 2 มกราคม 2552 นาย ก ขอ มีเพศสัมพันธ์กับเด็กหญิง ข แต่เด็กหญิง ข ไม่ยินยอม นาย ก จึงใช้กำลังประทุษร้ายและข่มขืนกระทำชำเราเด็กหญิง ข จากนั้นได้ขังเด็กหญิง ข ไว้ภายในบ้านของตนเอง เช่นนี้ เห็นได้ว่า การกระทำของนาย ก ในวันที่ 1 และ 2 มกราคม 2552 มีข้อเท็จจริงทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันโดยส่วนที่เหมือนกัน คือ การที่นาย ก พาดังกล่าว ไปจากบ้านนั้นเป็นการลวงละเมิดอำนาจปกครองของผู้ปกครองของเด็กหญิง ข และเป็นการพาดังกล่าว ไปเพื่อกระทำการที่ไม่สมควรในทางเพศ ดังนั้น การแจ้งข้อหาในส่วนนี้ พนักงานสอบสวนสามารถแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดสำหรับการกระทำของนาย ก ทั้งในวันที่ 1 และ 2 มกราคม ฯ ไปในคราวเดียวกัน โดยระบุวันเวลาที่เกิดเหตุให้ชัดแจ้งว่า “ เมื่อระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 2 มกราคม 2552 ผู้ต้องหาได้.....” และแจ้งฐานความผิดแก่นาย ก สำหรับการกระทำดังกล่าวว่าเป็นความผิดฐานพรากผู้เยาว์อายุกว่าสิบห้าปีไปเพื่อการอนาจารโดยผู้เยาว์เต็มใจไปด้วย พราบุคคลอายุเกินสิบห้าปีไปเพื่อการอนาจาร ส่วนข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน อันได้แก่ การที่ในวันที่ 2 มกราคม ฯ นาย ก ใช้กำลังประทุษร้ายและกระทำชำเรา รวมทั้งกักขังเด็กหญิง ข ไว้ในบ้านของตนเอง ดังนั้น สำหรับข้อเท็จจริงในส่วนนี้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งข้อหา นาย ก โดยแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดดังกล่าวแยกต่างหากจากข้อเท็จจริงในเรื่องของ

ความผิดฐานพรากผู้เยาว์ฯ และพยานบุคคลไปเพื่อการอนาจารข้างต้น จากนั้นจึงแจ้งฐานความผิดแก่นาย ก ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา และหวังเหยี่ยวกักขังผู้อื่น เป็นต้น

(6) กรณีความผิดอาญาที่อาศัยอายุของผู้ถูกระทำเป็นองค์ประกอบ ในการวินิจฉัยความผิด

ตัวอย่างเช่น เด็กหญิง ง เกิดวันที่ 1 มกราคม 2537 ถูกนาย จ ข่มขืนกระทำชำเราตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เรื่อยมาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2551 ต่อมาเมื่อนาย จ เข้าพบพนักงานสอบสวนเพื่อรับทราบข้อกล่าวหา พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่นาย จ โดยดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134 คือ แจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดของนาย จ ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงปี พ.ศ. 2551 นาย จ ได้ข่มขืนกระทำชำเราเด็กหญิง ง ซึ่งเกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2537 หลายครั้งโดยเด็กหญิง ง ไม่ยินยอม แล้วแจ้งฐานความผิดว่านาย จ กระทำผิดฐานกระทำชำเราเด็กอายุไม่เกินสิบสามปี จากนั้นส่งสำนวนการสอบสวนซึ่งมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าการกระทำของนาย จ หลังวันที่ 1 มกราคม 2550 เป็นความผิดฐานกระทำชำเราเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี เช่นนี้ หากพนักงานอัยการมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมโดยการแจ้งข้อหา “กระทำชำเราเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี” (ซึ่งเป็นทางปฏิบัติที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการอยู่ ณ ปัจจุบัน อันหมายถึงการแจ้งฐานความผิดตามที่เข้าใจและตีความกันมาโดยตลอด) พนักงานสอบสวนจะดำเนินการแจ้งข้อหาอย่างไร จะดำเนินการแจ้งข้อหาเฉพาะฐานความผิดตามที่พนักงานอัยการระบุไว้ในคำสั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือต้องดำเนินการแจ้งข้อหาตามบทบัญญัติมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ แจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำผิดและแจ้งฐานความผิด “กระทำชำเราเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี” เฉพาะในการกระทำหลังวันที่ 1 มกราคม 2550 ใหม่ทั้งหมด

ในประเด็นปัญหาสุดท้ายนี้ ผู้เขียนเห็นว่า หากปรากฏข้อเท็จจริงในลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้น ย่อมแสดงให้เห็นเห็นอยู่ในตัวเองว่าข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดซึ่งกล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดมีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้การกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดอีกฐานหนึ่ง ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงต้องมีการแจ้งข้อหาเพิ่มเติมในส่วนของการกระทำที่เกิดขึ้นหลังวันที่ 1 มกราคม 2550 โดยต้องดำเนินการแจ้งข้อหาเต็มรูปแบบอีกครั้งหนึ่งด้วย คือ แจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดและแจ้งฐานความผิดอันใหม่ตามที่พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ดำเนินการแจ้ง

1.3 ปัญหาการแจ้งข้อหาในชั้นพิจารณาคดี

การแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งข้อหา นั้น มีการแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา 83 มาตรา 84 และมาตรา 134 ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น อันเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวน ซึ่งเป็นกระบวนการก่อนมีการฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาที่ศาล แต่ไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งข้อหาบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เป็น ภาค 3 วิธีพิจารณาในชั้นศาล ซึ่งเป็นบทบัญญัติในชั้นพิจารณาคดีของศาล จนอาจเข้าใจไปว่าการแจ้งข้อหาในการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดนั้นมีแต่ในชั้นตอนก่อนการฟ้องร้องดำเนินคดีเท่านั้น แต่หากพิจารณาว่าความหมายของการแจ้งข้อกล่าวหา คือ การแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำผิดให้ผู้กระทำได้ทราบส่วนหนึ่งและแจ้งให้ทราบว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายฐานใดฐานหนึ่งอีกส่วนหนึ่ง เช่นนี้แล้ว เมื่อพิจารณาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยรายละเอียดของคำฟ้องว่าจะต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง ใน (2) บัญญัติว่า “คดีระหว่างผู้ใดโจทก์ ผู้ใดจำเลยและฐานความผิด” และใน (5) บัญญัติว่า “การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำผิด...เท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี” จะเห็นได้ว่าในชั้นพิจารณาคดีของศาลก็มีบทบัญญัติที่มีลักษณะเดียวกันกับองค์ประกอบของการแจ้งข้อหา โดยบัญญัติอยู่ในมาตรา 158(2) และ (5) จึงอาจกล่าวได้ว่าข้อหาในชั้นพิจารณาคดีของศาลก็คือรายละเอียดแห่งคำฟ้องตามมาตรา 158(2) และ (5) นั่นเอง

นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติมาตรา 165 และมาตรา 172 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นบทบัญญัติในชั้นพิจารณาคดีที่ระบุให้ศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและสอบถามว่าได้กระทำผิดตามฟ้องจริงหรือไม่ และจะให้การต่อสู้อย่างไร ซึ่งคำฟ้องที่ศาลอ่านให้จำเลยฟังนั้นย่อมต้องเป็นฟ้องที่ครบองค์ประกอบตามมาตรา 158 อันหมายถึงศาลต้องอ่านเนื้อหาคำฟ้องในส่วนที่เป็นการกระทำทั้งหลายที่โจทก์อ้างว่าจำเลยได้กระทำผิดและฐานความผิดให้จำเลยฟัง ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ในชั้นพิจารณาคดีของศาลก็มีการแจ้งข้อหาให้แก่ผู้ต้องหาว่ากระทำผิด (จำเลย) ได้ทราบเช่นเดียวกับในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวน ตามที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น แต่ก็ปรากฏในทางปฏิบัติว่า การอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังดังกล่าวศาลมักจะสรุปใจความจากคำฟ้องให้จำเลยฟังเท่านั้น มิได้อ่านและอธิบายคำฟ้องในรายละเอียดให้จำเลยทราบตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่อย่างใด

แต่ในครั้งที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเมื่อปี พ.ศ. 2547 บทบัญญัติในมาตรา 158 มาตรา 165 และมาตรา 172 ซึ่งเห็นว่าเป็นบทบัญญัติที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องการแจ้งข้อหาในชั้นพิจารณาคดีนั้น มิได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด แม้กระนั้นก็ตาม การแก้ไขเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบหรือความหมายของการแจ้งข้อหาในชั้นสอบสวนตามมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้มีความสอดคล้องกับความหมายของคำว่า ข้อหาตามมาตรา 158(2) และ (5) ย่อมก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาลด้วย กล่าวคือ ก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134 พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมีความเข้าใจความหมายของข้อหาและการแจ้งข้อหาไปในแนวทางเดียวกันว่า คือ การแจ้งฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาให้ผู้ต้องหาทราบ และเมื่อพนักงานอัยการบรรยายฟ้องก็มักจะบรรยายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดในลักษณะที่ทำให้ครบองค์ประกอบของฐานความผิดซึ่งตนได้ฟ้องเท่านั้น โดยเห็นว่าข้อเท็จจริงเฉพาะส่วนที่เป็นองค์ประกอบความผิดนั้น หมายถึง การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำผิดตามมาตรา 158(5) โดยจะไม่บรรยายข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำในส่วนอื่นๆ เพราะพนักงานอัยการเห็นว่าไม่จำเป็นต่อการปรับบทกฎหมายในฐานความผิดที่ได้ฟ้อง การบรรยายฟ้องหรือการระบุข้อหาในคำฟ้องในลักษณะเช่นนี้ หากในชั้นพิจารณาคดีของศาล กลับปรากฏข้อเท็จจริงว่าจำเลยได้กระทำความผิดอีกฐานหนึ่งซึ่งแตกต่างจากที่บรรยายฟ้องไว้ ศาลย่อมไม่มีรายละเอียดของข้อเท็จจริงแห่งการกระทำผิดอื่นๆ ที่สามารถจะนำมาปรับบทกับฐานความผิดตามที่พิจารณาได้ความเพื่อรับฟังและลงโทษจำเลยได้ ศาลจึงต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์ อันเป็นไปตามหลักการพิพากษาไม่เกินคำขอตามมาตรา 192 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้เกิดปัญหาการพิพากษายกฟ้องอันเนื่องมาจากเหตุผลในทางเทคนิค ทั้งๆ ที่จำเลยได้กระทำการอันเป็นความผิดต่อกฎหมายจริง

แม้ว่าจะได้มีการแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 134 ในส่วนที่ว่าด้วยการแจ้งข้อหาโดยเพิ่มเติมว่า การแจ้งข้อหา คือ การแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดของผู้ต้องหาและฐานความผิด แต่พนักงานอัยการในฐานะโจทก์ก็ยังคงบรรยายฟ้องในส่วนการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยกระทำผิดอันถือเป็นข้อหาในชั้นพิจารณาอยู่ในลักษณะเดิม คือบรรยายเฉพาะข้อเท็จจริงเท่าที่จะทำให้เกิดครบองค์ประกอบความผิดของกฎหมายในฐานความผิดซึ่งได้ฟ้อง โดยไม่บรรยายข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดของจำเลยในส่วนอื่นๆ ให้ชัดเจน ผลก็คือ ถึงแม้ในทางพิจารณาจะมีความว่าจำเลย

กระทำผิดในอีกฐานหนึ่ง แต่เมื่อไม่มีข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำของจำเลยปรากฏในคำฟ้องที่สามารถจะนำไปปรับบทให้เข้ากับฐานความผิดตามที่พิจารณาได้ความ ศาลก็จำต้องพิพากษายกฟ้อง

2. บทวิเคราะห์เกี่ยวกับการแจ้งข้อหา

จากตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมดในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นข้อขัดข้องสำคัญที่ยังคงเกิดขึ้นแม้จะมีการแก้ไขบทบัญญัติในเรื่องการแจ้งข้อหาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ซึ่งเห็นได้ว่าหากปล่อยให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการหรือแม้กระทั่งศาลตีความความหมายของการแจ้งข้อหาไปตามความรู้และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยไม่มีหลักเกณฑ์หรือบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดความหมายหรือขั้นตอนวิธีการแจ้งข้อหาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ปัญหาดังกล่าวข้างต้นย่อมเกิดขึ้นต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อได้พิจารณาถึงการแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการแจ้งข้อหาทั้งหมดแล้ว ทำให้พอเห็นได้ว่า ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยในปัจจุบัน มุ่งยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาเป็นสำคัญ โดยพิจารณาเห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดีที่จะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองสิทธิอย่างเต็มที่ในระหว่างที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยรัฐจะต้องคุ้มครองบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิดอาญาไปจนกว่าผู้นั้นจะถูกศาลพิพากษาลงโทษว่าได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาจริง โดยได้บัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 ตามที่ปรากฏในมาตรา 31, 32, 33, 237, 241, 242, 243 อันเป็นที่มาของการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการแจ้งข้อหาในชั้นจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 และมาตรา 84 และหลักเกณฑ์การแจ้งข้อหาในชั้นสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ดังที่ได้อธิบายไว้แล้วในบทก่อนๆ และในรัฐธรรมนูญฉบับที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ ฉบับปี พ.ศ.2550 ก็ยังคงมีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการดำเนินคดีอาญาอยู่เช่นเดียวกัน ตามที่ปรากฏในมาตรา 32, 39, 40 อันแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยได้ยอมรับและปฏิบัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 อันถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง อีกทั้งได้ให้ความสำคัญแก่การปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลดังเช่นที่นานาอารยประเทศได้ประพฤติปฏิบัติ และในขณะเดียวกันก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในสังคมด้วย ซึ่งเห็นได้ว่า การแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใน

ส่วนที่เกี่ยวกับการแจ้งข้อหาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักฟังความทุกฝ่าย (audiatur et altera pars) ซึ่งได้อธิบายมาแล้วในบทที่ 2 กล่าวคือ การบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับการแจ้งข้อหาในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวน ที่ให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมต้องแจ้งผู้ถูกจับให้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดเหตุแห่งการจับและแจ้งข้อหาที่เป็นฐานความผิด รวมทั้งให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดและแจ้งข้อหาที่เป็นฐานความผิดนั้น เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาทราบและเข้าใจในเรื่องราวที่ตนถูกกล่าวหา ซึ่งย่อมทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาสามารถให้การแก้ข้อกล่าวหาได้อย่างถูกต้องรวมทั้งสามารถนำเสนอข้อเท็จจริงใดๆที่เป็นประโยชน์แก่ตนเพื่อต่อสู้คดีในเรื่องที่ถูกกล่าวหาได้

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาแล้วก็ตาม แต่การนำบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นไปปรับใช้ในทางปฏิบัติกลับเกิดปัญหาขัดข้องในหลายประเด็น จนอาจกล่าวได้ว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาส่วนที่เกี่ยวกับการแจ้งข้อหาอาจยังไม่ใช่เครื่องมือที่ใช้คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะการแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาส่วนที่เกี่ยวกับการแจ้งข้อหา นั้นเป็นเพียงการเพิ่มเติมถ้อยคำเข้าไปในบทบัญญัติเดิมที่มีอยู่แล้ว โดยมีได้พิจารณาถ้อยคำบริบทที่มีอยู่เดิมว่าจำเป็นต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงถ้อยคำเพื่อให้มีความสอดคล้องกับถ้อยคำที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมลงไปหรือไม่ อย่างไร ผลก็คือ ความไม่เข้าใจในความหมายของคำว่า “ข้อหา” ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีขอบเขตแคบเกินไป และขั้นตอนวิธีการของการแจ้งข้อหาที่ถูกต้องควรเป็นเช่นไร ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

2.1 ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยกับวัตถุประสงค์การแจ้งข้อหา

เมื่อพิจารณาระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยแล้ว ผู้เขียนเห็นว่ามีลักษณะเป็นการผสมผสานระหว่างการดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวนและระบบกล่าวหา กล่าวคือ ในตัวบทกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีลักษณะเป็นการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา แต่ในทางปฏิบัติของแต่ละขั้นตอนของกระบวนการดำเนินคดีนั้น พบว่ามีลักษณะของการดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวนอยู่พอสมควร ซึ่งหนึ่งในลักษณะที่เห็นว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวนคือ การแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา เนื่องจากแต่เดิม มีความว่า การแจ้งข้อหา คือการแจ้งฐานความผิดเท่านั้น ซึ่งเป็นการ

แจ้งเพียงเพื่อให้ผู้ต้องหาทราบว่าเขาถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดต่อกฎหมายและต้องถูกดำเนินคดี โดยไม่มีการแจ้งรายละเอียดที่กล่าวอ้างว่าผู้ต้องหากระทำผิด ทำให้ผู้ต้องหาไม่ลักษณะเป็นกรรม หรือวัตถุ (Object) ในการดำเนินคดีมากกว่าที่จะเป็นประธานในการดำเนินคดีอาญาตามระบบ กล่าวหา

ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในระบบกล่าวหาที่กำหนดให้ต้องมีการแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา ก็เพื่อให้ผู้ต้องหาทราบว่าตนถูกกล่าวหาว่าได้กระทำผิดในเรื่องใด เมื่อใดและกระทำผิดอย่างไร เพื่อให้ผู้ต้องหาทราบและเข้าใจจนสามารถให้การโต้แย้งหรือตอบรับข้อหาที่แจ้งข้อหากระทำผิด โดยการแจ้งเพียงฐานความผิด โดยไม่มีรายละเอียดของการกระทำที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด เช่น เมื่อแจ้งข้อหาว่าลักทรัพย์ โดยไม่มีข้อเท็จจริงว่าเป็นการลักทรัพย์อะไร ทรัพย์ของใคร ที่ไหนและเกิดขึ้นเมื่อใด³ การแจ้งข้อหาที่น้อยไม่ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของการแจ้งข้อหาของระบบกล่าวหาที่ต้องการให้ผู้ต้องหาสามารถทราบรายละเอียดของข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอเพื่อจะได้นำเสนอข้อเท็จจริงของฝ่ายตนเข้าสู่ในกระบวนการพิจารณาคดีได้ถูกต้อง

จนกระทั่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการแจ้งข้อหา โดยกำหนดให้มีการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดเพิ่มเติมจากเดิมที่ให้แจ้งเพียงฐานความผิด โดยมีเจตนารมณ์เพื่อต้องการให้ผู้ต้องหาทราบว่าการกระทำของตนเป็นความผิด และเพื่อให้ผู้ต้องหาเข้าใจในรายละเอียดแห่งการกระทำของตนซึ่งถือเป็นความผิดต่อกฎหมายนั้น โดยไม่จำต้องระบุและอ้างถึงตัวบทกฎหมายที่บัญญัติถึงความผิด และในกรณีที่การกระทำนั้นเป็นความผิดกฎหมายหลายบทหรือหลายกรรมต่างกันก็ไม่จำต้องระบุถึงกฎหมายที่เป็นความผิดทุกมาตราหรือทุกกระทงความผิด เมื่อได้แจ้งข้อหาอันเป็นหลักความผิดทั่วไปแล้ว ก็ไม่จำต้องแจ้งข้อหาความผิดเกี่ยวพันกันด้วยอีก⁴ โดยถือว่าการแจ้งข้อหาที่แจ้งได้กระทำโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

³ พิพัฒน์ จักรางกูร, “คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2546), น. 215.

⁴ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, “คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนพิจารณาพร้อมด้วยตัวบทและคำอธิบายมาตราที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่”, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: หจก. จีรัชการพิมพ์, 2549), น. 377.

แม้จะได้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการแจ้งข้อหาแล้ว แต่ในทางปฏิบัติการแจ้งข้อหาของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังคงมีความเข้าใจว่าเป็นการแจ้งฐานความผิดอยู่เช่นเดิม อาจมีการแจ้งข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดแห่งการกระทำผิดอยู่บ้างแต่ก็เพื่อให้เป็นไปตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่ข้อเท็จจริงที่แจ้งดังกล่าว นั้นไม่สามารถทำให้ผู้ต้องหาเข้าใจการกระทำที่ตนทำไปว่าเป็นการกระทำผิดอย่างไร ทำให้ผู้ต้องหาไม่สามารถใช้สิทธิต่อสู้คดีได้ตามที่ควรจะเป็น ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเรื่องการแจ้งข้อหา ที่มุ่งจะแก้ไขเพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับการปกป้องคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานในการต่อสู้คดี ในฐานะที่ผู้ต้องหาเป็นประธานในการดำเนินคดีอาญาตามระบบกล่าวหา

จะเห็นได้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับการแจ้งข้อหา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมใหม่นี้ ได้กำหนดไว้โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการแจ้งข้อหาในระบบกล่าวหาซึ่งถือว่า ผู้ต้องหาเป็นประธานในคดีแล้ว แต่ปัญหาเกี่ยวกับการแจ้งข้อหาที่เกิดขึ้นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าเกิดขึ้นเนื่องจากการตีความและนำไปใช้ในทางปฏิบัติอย่างไม่ถูกต้อง ซึ่งสามารถแก้ไขได้ด้วยการแก้ไขถ้อยคำในกฎหมายในบทมาตราที่เกี่ยวกับการแจ้งข้อหาให้มีความชัดเจนมากขึ้นว่าการแจ้งข้อหา หมายถึง การแจ้งสิ่งใดให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาทราบ เพียงเท่านี้ก็จะสามารถอธิบายความหมายของการแจ้งข้อหาที่ถูกต้องเพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยไม่จำต้องมาถกเถียงหรือตีความความหมายกันอีกต่อไป

2.2 ความหมายและวิธีการแจ้งข้อหา

เพื่อให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเข้าใจความหมายของการแจ้งข้อหาให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเข้าใจวิธีการแจ้งข้อหาที่เหมือนกัน จากการศึกษาข้อกฎหมายและปัญหาการแจ้งข้อหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ ผู้เขียนเห็นว่าอาจสรุปความหมายและวิธีการแจ้งข้อหาได้ดังนี้

2.2.1 ความหมายของการแจ้งข้อหา

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับการแจ้งข้อหาในชั้นจับกุม ชั้นส่งตัวผู้ต้องหา ชั้นสอบสวน และชั้นพิจารณาคดีต่างกัน โดยใช้คำว่า “ข้อกล่าวหา” และ “ข้อหา” ปะปนกัน และแม้แนวทางการวินิจฉัยของศาลก่อนการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญาในปี พ.ศ. 2547 จะตีความว่าการแจ้งข้อหาคือการแจ้งฐานความผิด แต่ผู้เขียนเห็นว่า ความหมายของการแจ้งข้อหา ไม่ว่าจะป็นในชั้นจับกุม สอบสวน หรือชั้นพิจารณาของศาล ต่างก็มีความหมายเป็นอย่างเดียวกัน คือ การแจ้งการกระทำที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้ต้องหาทราบและเข้าใจในการกระทำที่ตนได้กระทำไปว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายอย่างไร

บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของไทยส่วนใหญ่ เห็นว่าการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดกับการแจ้งข้อหาหรือฐานความผิดเป็นคนละส่วน คือ ต้องแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดชั้นตอนหนึ่ง กับแจ้งข้อหาที่เป็นฐานความผิดอีกชั้นตอนหนึ่ง ซึ่งในส่วนของกรแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้น ยังไม่มีความแน่นอนชัดเจนว่าจะต้องแจ้งข้อเท็จจริงอะไรให้ผู้ต้องหาทราบบ้างจึงจะถือว่าเพียงพอที่จะทำให้ผู้ต้องหาเข้าใจและสามารถใช้สิทธิต่อสู้คดีได้ตามวัตถุประสงค์ของการแจ้งข้อหา ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การแจ้งข้อเท็จจริงเพื่อให้ผู้ต้องหาทราบและเข้าใจในการกระทำที่ตนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนี้ ควรนำเอารูปแบบของการบรรยายฟ้องที่ต้องมีการอ้างถึงการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี ตามมาตรา 158(5) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาเทียบเคียงและปรับใช้กับการแจ้งข้อเท็จจริงที่อ้างว่าผู้ต้องหากระทำความผิดในชั้นก่อนพิจารณาคดี ซึ่งจะได้กล่าวถึงวิธีการแจ้งข้อหาในหัวข้อถัดไป

2.2.2 วิธีการแจ้งข้อหา

สำหรับการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการแจ้งข้อหาในชั้นสอบสวนนั้น ได้แก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการแจ้งข้อหา โดยแบ่งขั้นตอนของการแจ้งข้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ

- (1) การแจ้งข้อเท็จจริงที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด และ
- (2) การแจ้งข้อหาที่เป็นฐานความผิด

ผู้เขียนเห็นว่า วิธีการแจ้งข้อหาในชั้นสอบสวนนี้สามารถนำไปใช้กับการแจ้งข้อหาได้ในทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งมีรายละเอียดของวิธีการแจ้งข้อหา ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

2.2.2.1 การแจ้งข้อเท็จจริงที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด

ในการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่อ้างว่าผู้ต้องหากระทำความผิดนั้น กฎหมายมิได้กำหนดรายละเอียดว่า จำเป็นต้องแจ้งรายละเอียดอะไรบ้าง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าองค์ประกอบของข้อเท็จจริงที่จำเป็นต้องแจ้ง ประกอบด้วยข้อเท็จจริง 2 ประการ ได้แก่

- (1) รายละเอียดของการกระทำที่อ้างว่าผู้ต้องหากระทำความผิด และ
- (2) วันเวลาและสถานที่เกิดเหตุที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด

(1) รายละเอียดของการกระทำที่อ้างว่าผู้ต้องหากระทำความผิด

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การแจ้งรายละเอียดของการกระทำที่อ้างว่าผู้ต้องหากระทำความผิดนั้น ควรจะมีลักษณะเช่นเดียวกับการบรรยายคำฟ้องตามมาตรา 158(5) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ ต้องแจ้งการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดสมควรที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาแนวทางการบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการที่มักจะเป็นการบรรยายฟ้องแบบสั้นเพียงให้ครบองค์ประกอบความผิดเท่านั้น โดยรายละเอียดอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นข้อเท็จจริงขององค์ประกอบความผิดก็จะไม่กล่าวถึง โดยจะยกข้อเท็จจริงส่วนที่เหลือขึ้นกล่าวกันเมื่อมีการสืบพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดี ซึ่งวิธีการบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการในลักษณะดังกล่าวย่อมเป็นไปได้ที่ผู้ต้องหาจะสามารถเข้าใจรายละเอียดของการกระทำที่อ้างว่าผู้ต้องหากระทำความผิดได้

อนึ่ง การบรรยายฟ้องของของพนักงานอัยการปัจจุบันอาจเปรียบเทียบกับวิธีการบรรยายคำฟ้องแบบ Indictment ของประเทศอังกฤษ ที่มักจะใช้ถ้อยคำที่สั้น และมีข้อเท็จจริงเพียงให้ครบองค์ประกอบความผิดเท่านั้น โดยวิธีการบรรยายแบบดังกล่าว ได้สร้างปัญหาในกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาของอังกฤษที่ไม่สามารถทำให้ผู้ต้องหาสามารถเข้าใจข้อเท็จจริงที่ตนเองถูกฟ้องร้องได้ดีเท่าที่ควรและอาจนำไปสู่การพิพากษายกฟ้องในกรณีที่ข้อเท็จจริงที่พิจารณาได้ความในชั้นสืบพยานแตกต่างจากข้อเท็จจริงในคำฟ้อง ซึ่งปัญหาดังกล่าวก็เกิดขึ้นในกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุดังกล่าว หากตีความว่า การแจ้งข้อหา ควรนำเอาแนวทางการบรรยายฟ้องมาใช้ ย่อมจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการปฏิบัติในการบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการด้วย จึงจะสามารถนำเอาแนวทางการบรรยายฟ้องมาปรับใช้กับการแจ้งข้อเท็จจริงที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดได้อย่างสอดคล้องกันทั้งกระบวนการ และเมื่อได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการบรรยายฟ้องดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ย่อมสามารถนำเอาวิธีการแจ้งรายละเอียดของการกระทำที่อ้างว่าเป็นความผิดที่เป็นแนวทางเดียวกับการบรรยายฟ้องมาใช้ได้ทั้งในขั้นตอนการจับ การสอบสวนของ

พนักงานสอบสวน การบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการและชั้นพิจารณาคดีของศาล กล่าวคือ ต้องอธิบายรายละเอียดของการกระทำอย่างเพียงพอที่จะทำให้ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวนำมาใช้ในการต่อสู้คดีได้ มิใช่บรรยายการกระทำที่อ้างว่าได้กระทำผิดเพียงสั้นๆ เพื่อให้ครบองค์ประกอบความผิดตามกฎหมายเท่านั้น

อนึ่ง ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 761/2533 ว่า การบรรยายฟ้องที่บรรยายเพียงใช้ถ้อยคำที่ปรากฏในกฎหมายอาญาที่กล่าวหาว่าเป็นความผิดนั้น ไม่ถือว่าได้มีการบรรยายข้อเท็จจริงที่เป็นการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำผิดพอสมควรที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี จึงเป็นคำฟ้องที่ไม่ต้องด้วยมาตรา 158(5) ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวทางการวินิจฉัยของศาลดังกล่าว และสามารถนำเอาแนววินิจฉัยข้างต้นมาใช้ในการแจ้งข้อหาในส่วนที่เป็นรายละเอียดของการกระทำที่อ้างว่าผู้ต้องหากระทำผิดได้เป็นอย่างดี⁵

ผู้เขียนเห็นว่า ในการแจ้งรายละเอียดของการกระทำนี้ ควรประกอบด้วยเนื้อหา 3 ประการ คือ

1) การกระทำ ได้แก่ รายละเอียดแห่งการกระทำทั้งหลายที่กล่าวอ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำไป

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 761/2533 การแจ้งความเท็จอันจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 172 มาตรา 173 ประกอบมาตรา 174 วรรคสอง ต้องเป็นข้อความเท็จที่เกี่ยวกับความผิดอาญา โดยคำฟ้องต้องบรรยายให้ได้ความว่าจำเลยแจ้งความเท็จกล่าวหาว่า โจทก์กระทำความผิดในทางอาญาฐานใดฐานหนึ่งด้วย

การที่โจทก์กล่าวในฟ้องเพียงว่าจำเลยทั้งหมดร่วมกันให้จำเลยที่ 4 และที่ 6 นำข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับความผิดอาญาไปแจ้งแก่จำเลยที่ 1 ว่า โจทก์ทั้งสองหลอกลวงเอาเงินของจำเลยที่ 5 ที่ 6 ไปโดยไม่ได้ความว่าหลอกลวงอย่างไร และการหลอกลวงนั้นเป็นการกระทำที่เป็นความผิดในทางอาญาหรือไม่ เช่นนี้จึงเป็นฟ้องที่ขาดองค์ประกอบความผิดไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158(5)

การบรรยายฟ้องโดยหยิบยกเอาเพียงถ้อยคำของกฎหมายในแต่ละมาตรามาบรรยายเพื่อให้ครบองค์ประกอบความผิดเท่านั้น มิได้กล่าวถึงการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำผิดและไม่มีข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดเกี่ยวกับเวลา และสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ รวมทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี จึงเป็นฟ้องที่ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158(5).

2) วัตถุที่เกี่ยวข้อง เช่น กรณีกล่าวหาเรื่องทรัพย์สิน ก็ต้องระบุว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของใครและประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนและปริมาณมากหรือน้อยเพียงใด หรือกล่าวหาว่าดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาท ก็ต้องแจ้งข้อความที่อ้างว่าเป็นการดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาท ใครเป็นบุคคลที่สามที่รับทราบข้อความที่เป็นการหมิ่นประมาท เป็นต้น

3) ผลของการกระทำ เช่น ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่ถูกกล่าวหาคืออะไร กระทบต่อบุคคลใดบ้าง เป็นต้น

การแจ้งข้อหาในส่วนที่เป็นการแจ้งรายละเอียดของการกระทำนี้เป็นการอธิบายรายละเอียดของการกระทำที่อ้างว่าผู้ต้องหากระทำลงไป โดยผู้เขียนขอยกตัวอย่างเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ตัวอย่างการแจ้งรายละเอียดของการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

หากต้องการอธิบายว่าการกระทำของผู้ต้องหาที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ก็จำเป็นต้องอธิบายว่าการกระทำของผู้ต้องหาว่าได้กระทำอะไรลงไป เช่น การเคลื่อนย้ายทรัพย์สินนั้นไปจากจุดเดิม หยิบ ล้วง นำไปใช้โดยพลการ เป็นการกระทำที่เป็นการ “เอาไป” ในความผิดฐานลักทรัพย์ การกระชากเอากะเป๋ไปจากมือเป็นการกระทำที่เป็นการ “เอาไปโดยฉกฉวยเอาซึ่งหน้า” ในความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ การใช้อาวุธปืนบังคับขู่เข็ญว่าหากขัดขืนไม่ส่งทรัพย์สินมาให้จะยิงผู้เสียหายแล้วดึงสร้อยคอมาจากผู้เสียหาย เป็นการกระทำที่เป็นการ เอาทรัพย์สินไปโดยขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายเพื่อให้ยื่นให้ซึ่งทรัพย์สิน ในความผิดฐานชิงทรัพย์ ทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้ใด และผลของการที่ผู้ต้องหากระทำนั้นกระทบต่อกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในทรัพย์สินของผู้อื่นอย่างไร และผู้ต้องหาได้กระทำการนั้นโดยมีเจตนาหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ อย่างไร โดยต้องอธิบายให้ผู้ต้องหาเห็นภาพและเข้าใจได้ว่าการกระทำที่กล่าวหาตนนั้นเป็นความผิดต่อทรัพย์สินของผู้อื่น

เช่น เมื่อมีการกล่าวหาว่าผู้ต้องหาลักกระแสไฟฟ้า ลักคลื่นสัญญาณโทรศัพท์มือถือหรือลักสัญญาณเคเบิลทีวี⁶ การแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำที่อ้างว่าเป็นความผิดนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ต้องอธิบายให้ผู้ต้องหาเข้าใจถึงวิธีการที่ผู้ต้องหานำกระแสไฟฟ้าซึ่งไม่มีรูปร่างมาใช้ ไม่ว่าจะโดยวิธีการโยงสายไฟมาจากเสาไฟฟ้าโดยไม่ผ่านมิเตอร์ไฟ ปรับแต่งมิเตอร์ไฟฟ้าเพื่อให้แสดงจำนวนหน่วยการใช้ไฟฟ้าให้น้อยลง หรือปรับแต่งเครื่องโทรศัพท์มือถือเพื่อให้สามารถรับ

⁶ โปรดดูคำพิพากษาฎีกาที่ 4944/2549, 2286/2545, 8177/2543, 781/2543, 1880/2542, 1396/2541, 236/2539, 5354/2539, 877/2501 (ฎ.)

คลื่นสัญญาณโทรศัพท์มือถือได้โดยไม่ต้องผ่านเครือข่ายของผู้ให้บริการ หรือคิดค้นและจำหน่าย กล้องสัญญาณรับภาพที่สามารถรับคลื่นสัญญาณเคเบิลทีวีที่ลอยอยู่ในอากาศได้โดยไม่ต้องใช้ ทรานส์มิชชันจากผู้ให้บริการ ถือเป็น การเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไป รวมทั้งต้องอธิบายว่ากระแสไฟฟ้า คลื่นสัญญาณโทรศัพท์ หรือคลื่นสัญญาณเคเบิลทีวี ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่างและจับต้องไม่ได้ ก็เป็น ทรัพย์สินที่ถูกลักเอาไปได้เช่นกัน และการที่ผู้ต้องหากระทำการดังกล่าวนั้นก็ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ เจ้าของทรัพย์สินนั้นอย่างไร

หรือกรณีข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีการกล่าวหาว่าผู้ต้องหาเข้าไปลักทรัพย์ในบ้าน ผู้เสียหายโดยผ่านช่องโหว่ของรั้วอันเป็นความผิดฐานลักทรัพย์โดยมีเหตุฉกรรจ์ การแจ้ง รายละเอียดของการกระทำนั้น ต้องสามารถทำให้ผู้ต้องหาเข้าใจว่าการผ่าน “ช่องโหว่ของรั้ว” มี ลักษณะเป็นการเข้าไปลักทรัพย์โดยเป็นผ่านสิ่งกีดกั้นสำหรับคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์ หรือเป็น การเข้าทางช่องทางซึ่งได้ทำขึ้นโดยไม่ได้จำนงให้เป็นทางคนเข้า เป็นต้น

การแจ้งข้อเท็จจริงในลักษณะดังกล่าวนี้ จะทำให้ผู้ต้องหาสามารถเข้าใจได้ว่าการ กระทำของตนเองนั้นเป็นความผิดเพราะอะไร เนื่องจากโดยสภาพแล้วบุคคลทั่วไปนั้นย่อมไม่ สามารถเข้าใจได้เองว่าไฟฟ้า คลื่นความถี่ต่างๆ นั้นถือเป็นทรัพย์ เมื่อนำมาใช้แล้วถือเป็นความผิด อาญาเกี่ยวกับทรัพย์ได้ และเมื่อผู้ต้องหาทราบรายละเอียดของข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างว่าเป็น ความผิดว่าเป็นอย่างไรแล้ว ย่อมทำให้ผู้ต้องหาสามารถเตรียมตัวและใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้ อย่างเต็มที่

ตัวอย่างการแจ้งรายละเอียดของการกระทำความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลง

หากเป็นการกล่าวอ้างว่าผู้ต้องหากระทำความผิดโดยการปลอมแปลง การแจ้ง ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำจำเป็นต้องแจ้งให้ทราบถึง

1) วิธีการปลอมแปลงที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำไป เช่น ทำป้ายทะเบียนรถยนต์ เลียนแบบป้ายของกรมการขนส่งทางบก ลงลายมือชื่อในเอกสารว่าเป็นชื่อของนายเชียว ทำธนบัตรฉบับละหนึ่งพันบาทปลอมขึ้นทั้งฉบับ ตัดต่อข้อความหรือภาพในสำเนาบัตรประชาชน เผาบทความที่ผู้เสียหายเขียนไว้แล้วทำขึ้นใหม่โดยใส่ข้อความเพิ่มเติม ทำรายงานการประชุม ผู้ถือหุ้นโดยไม่มีการจัดประชุมขึ้นจริงและโดยที่ตนเองไม่มีอำนาจทำเอกสารนั้น เป็นต้น

2) สิ่งที่ปลอมแปลงคืออะไร เช่น บัตรประชาชน ทะเบียนบ้าน หนังสือเดินทาง ใบทะเบียนสมรส โฉนดที่ดิน เอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ในห้องชุด ป้ายทะเบียนรถยนต์ สมุดทะเบียน รถยนต์ หนังสือมอบฉันทะหรือมอบอำนาจ รายงานการประชุม เอกสารสัญญาเช่า หนังสือราชการ

หรือสำเนาของเอกสารที่กล่าวมา เงินตราไทย เงินตราต่างประเทศ เหรียญกษาปณ์ ดวงตรา เครื่องหมายการค้า เป็นต้น

3) ผลของการปลอมแปลงที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้าง เช่น ทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดคิดว่าผู้เสียหายเป็นผู้กระทำหรือคิดว่าเป็นเอกสารที่ถูกต้องแท้จริง ทำให้เสียทรัพย์สิน เสียหายในทางชื่อเสียงหรือธุรกิจ เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น กรณีปลอมแปลงบัตรประชาชน ต้องแจ้งรายละเอียดให้ผู้ต้องหาทราบว่าการทำปลอมบัตรประจำตัวประชาชน นั้นเป็นการปลอมเอกสารราชการของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย โดยมีวิธีการทำปลอม คือ ได้กระทำโดยปลอมตัวบัตรประจำตัวประชาชนและรายละเอียดของข้อมูลที่ปรากฏในบัตรในทุกส่วน หรือแต่ส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่น เฉพาะส่วนของข้อมูลเจ้าของบัตร ตราครุฑ สถานที่ออกบัตร ชื่อเจ้าพนักงานผู้ออกบัตร วันออกหรือหมดอายุของบัตร หรือภาพถ่าย และการปลอมดังกล่าวน่าจะก่อให้เกิดความเสียหายหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ใคร อย่างไรบ้าง เช่น ทำให้เจ้าของบัตรประชาชนที่แท้จริงต้องรับผิดชอบในหนี้ที่ตนเองมิได้ก่อขึ้นอันเนื่องมาจากการนำบัตรประชาชนปลอมนั้นไปใช้เป็นหลักฐานในการกู้ยืม ทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองของประเทศไทยหลงเชื่อว่า ผู้ต้องหาเป็นคนไทยไม่ใช่คนต่างด้าวจึงไม่จับกุมดำเนินคดี หรือทำให้ประชาชนทั่วไปที่พบเห็นบัตรประจำตัวประชาชนปลอมดังกล่าวอาจจะเชื่อว่า เป็นบัตรประจำตัวประชาชนของผู้ต้องหา

หรืออย่างในกรณีที่ท่านอาจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร มักยกตัวอย่างอยู่เสมอว่า⁷ ผู้ต้องหาไปสั่งซื้อหมูสะเต๊ะและนั่งรับประทานโดยที่ยังไม่ได้จ่ายค่าหมูสะเต๊ะดังกล่าว ต่อมาปรากฏว่าผู้ต้องหาได้แอบนำไม้หมูสะเต๊ะทิ้งเสียเพื่อที่จะได้จ่ายค่าอาหารน้อยกว่าความเป็นจริง นอกจากจะพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการซื้อโกงค่าอาหารแล้ว ยังอาจพิจารณาได้ว่าการทิ้งไม้ซึ่งเป็นวัตถุที่ทำให้ปรากฏความหมายเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับชำระค่าอาหาร เป็นการแก้ไขเอกสารที่แท้จริง จึงเป็นการกระทำความผิดฐานปลอมแปลงเอกสารสิทธิ การแจ้งข้อเท็จจริงเพื่อให้ทราบผู้ต้องหาทราบว่า การทิ้งไม้หมูสะเต๊ะเป็นความผิดฐานปลอมแปลงเอกสารสิทธินั้น จำเป็นที่จะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อเท็จจริงที่เป็นการกระทำว่าการทิ้งไม้หมูสะเตะนั้นเป็นการแก้ไขข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนไม้หมูสะเต๊ะให้ไม่ตรงกับความเป็นจริง และไม้หมูสะเตะนั้นเป็นวัตถุที่ทำให้ปรากฏความหมายเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับชำระค่าอาหาร จึงเป็นเอกสารซึ่งแสดงถึงสิทธิที่ผู้ขาย

⁷ คณิต ฒ นคร, “รวมคำบรรยายของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา”, สมัยที่ 64, วิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาภาค 1 – 2 เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2552.

จะได้รับชำระหนี้จากผู้ต้องหา และแจ้งให้ทราบถึงราคาของหนี้ต่อ 1 ไม่ จำนวนไม่ที่ทิ้งไป คิดเป็นเงินค่าหนี้ต่อจำนวนเท่าไร การทิ้งไม่หนี้ต่อจึงเป็นความผิดฐานปลอมเอกสารสิทธิ เป็นต้น การแจ้งข้อเท็จจริงเช่นนี้ย่อมทำให้ผู้ต้องหาทราบได้ว่า การกระทำของตนนอกจากจะเป็น การกระทำผิดเพราะข้อเท็จจริงแล้ว ยังเป็นความผิดฐานปลอมเอกสารสิทธิได้อีกด้วย ผู้ต้องหาจึงจะสามารถเตรียมตัวให้การรับหรือปฏิเสธข้อหาและรวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆเพื่อใช้ สิทธิในการต่อสู้คดีในความผิดฐานปลอมเอกสารสิทธิได้อย่างถูกต้อง

(2) เวลาและสถานที่เกิดเหตุที่อ้างว่าผู้ต้องหากระทำผิด

(2.1) วันเวลาเกิดเหตุ

การแจ้งวันเวลาเกิดเหตุนั้น หากเป็นความผิดที่สามารถระบุเวลาที่เกิดเหตุที่แน่นอน ได้ การแจ้งเวลาที่ต้องแจ้งวันเวลาที่แน่นอนให้แก่ผู้ต้องหาทราบ เช่น เมื่อเวลา 9.00 น. ของวันที่ 5 มกราคม 2552 ผู้เสียหายถูกผู้ต้องหาล้วงกระเป๋าทางเกงของผู้เสียหายแล้วหยิบเงินไป เป็นต้น แต่ หากไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าเป็นวันเวลาใด เห็นว่า อาจกระทำโดยแจ้งเป็นช่วงเวลาที่เกิดเหตุ เท่าที่จะทราบได้ เช่น เมื่อระหว่างเวลาประมาณ ประมาณ 14.00-15.00 น. ของวันที่ 10 มกราคม 2552 ผู้ต้องหาหลอกวงผู้เสียหายให้ทำการโอนเงินผ่านทางตู้เอทีเอ็ม หรือ เมื่อระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม 2551 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2551 เวลาใดไม่ปรากฏชัด ผู้ต้องหาได้หลบหนีเข้ามาใน ราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้รับอนุญาต

ในทางปฏิบัติการแจ้งวันเวลาเกิดเหตุในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวนจะระบุวัน เวลาเกิดเหตุตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ในชั้นการบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการอันเป็น การแจ้งข้อหาในชั้นพิจารณาคดีนั้น พนักงานอัยการมักจะบรรยายฟ้องในส่วนที่เกี่ยวกับเวลาเกิด เหตุเพียงว่าเป็นเวลากลางวัน หรือกลางคืนเท่านั้น โดยเฉพาะเวลากลางคืนก็จะมีแบ่งแยกย่อยลง ไปอีกว่าเป็นเวลากลางคืนก่อนเที่ยง หรือเวลากลางคืนหลังเที่ยง ซึ่งอาจมีปัญหาในกรณีที่เกิด เหตุอยู่ในช่วงคาบเกี่ยวกันระหว่างเวลากลางวันและกลางคืน เพราะประมวลกฎหมายอาญาได้ให้ นิยามศัพท์ คำว่า “กลางคืน” ไว้ว่าหมายถึง เวลาระหว่างพระอาทิตย์ตกและพระอาทิตย์ขึ้น

ตัวอย่างเช่น หากเหตุเกิดในเดือนเมษายน เวลา 05.45 น. ซึ่งเป็นฤดูร้อน พระอาทิตย์ ขึ้นแล้ว ย่อมหมายความว่า เป็นเวลากลางวัน แต่หากพิจารณาแต่เพียงตัวเลขของเวลา อาจทำให้ เข้าใจว่ายังเป็นเวลากลางคืนอยู่ ซึ่งหากพนักงานอัยการบรรยายฟ้องเวลาเกิดเหตุคดีนี้ไปว่า เป็น เวลากลางคืน ย่อมทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าใจผิดและหลงต่อสู้คดีไปตามข้อเท็จจริงที่ผิด ดังกล่าวซึ่งการแจ้งข้อหาในส่วนที่เป็นเวลาเกิดเหตุในลักษณะข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า เป็นการแจ้ง เวลาเกิดเหตุอย่างกว้าง เพียงเพื่อให้ครอบคลุมข้อเท็จจริงในส่วนขอเวลาทั้งหมด ซึ่งไม่อาจทำให้

ผู้ต้องหาสามารถเข้าใจได้ว่า มีการกล่าวหาว่าตนกระทำผิดในเวลาใด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบรรยายฟ้องในกรณีเหตุเกิดในเวลากลางคืนหรือกรณีเหตุเกิดในช่วงคาบเกี่ยวกันระหว่างเวลากลางวันและกลางคืน ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ไม่น่าจะสอดคล้องกับหลักการแจ้งข้อหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังที่ได้อธิบายมาแล้ว เพราะการแจ้งในลักษณะดังกล่าว ไม่ได้ทำให้ผู้ต้องหาทราบและเข้าใจข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวกับเวลาเกิดเหตุอันจะเป็นประโยชน์ในการต่อสู้คดีแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้าม อาจทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลงต่อสู้คดี และเกิดเป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมากกว่า

สำหรับวิธีการแจ้งข้อหาในส่วนที่เป็นเวลาเกิดเหตุ กรณีเป็นการกระทำความผิดที่ได้กระทำหลายครั้ง ผู้เขียนเห็นว่า ต้องแจ้งเวลาเกิดเหตุที่กล่าวอ้างว่ามีการกระทำความผิดทุกครั้ง ที่ทราบ และหากเป็นการกระทำผิดแบบต่อเนื่อง ผู้เขียนเห็นว่า การแจ้งเวลาเกิดเหตุต้องใช้วิธีการแจ้งจุดเริ่มต้นของเวลาที่กระทำผิดซึ่งสามารถทำให้เข้าใจจุดเริ่มต้นของการกระทำที่อ้างว่าเป็นความผิดได้ และต้องระบุเวลาสิ้นสุดของการกระทำความผิดด้วย ตัวอย่างเช่น แจ้งว่าผู้ต้องหา ยักยอกเงินของผู้เสียหายไปรวม 3 ครั้ง คือเมื่อวันที่ 1, 5 และ 10 มกราคม 2552 ซึ่งเป็นเวลาที่ผู้ต้องหา มีหน้าที่นำเงินไปฝากธนาคาร ผู้ต้องหาพรากเด็กหญิง ก ไปเมื่อวันศุกร์ที่ 1 มกราคม 2552 ตั้งแต่เวลา 15.00 น. ซึ่งเป็นเวลาหลังเลิกเรียน และได้นำตัวเด็กหญิง ก มาส่งคืนให้แก่ผู้เสียหายเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2552 เวลาประมาณ 17.00 น. เป็นต้น

อนึ่ง สำหรับความผิดต่อเนื่อง ในกรณีความผิดฐานบุกรุก หากไม่สามารถระบุเป็น เวลาหรือช่วงเวลาที่เข้าไปได้อย่างแน่นอน การระบุเพียงวันที่ที่อ้างว่าได้กระทำผิดก็น่าจะเพียงพอที่จะทำให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวันเวลาที่กระทำผิดแล้ว เช่น นายแดงได้เข้าไปในสวนผลไม้ของนายดำตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2552 เป็นต้น

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า การแจ้งข้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับวันเวลาเกิดเหตุ นั้นต้องระบุหรือแจ้งวันเวลาเกิดเหตุโดยชัดแจ้งเท่าที่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลทราบแก่ผู้ต้องหา หรือจำเลย

(2.2) สถานที่เกิดเหตุ

การแจ้งสถานที่เกิดเหตุ นั้น ควรแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของตัวพื้นที่หรือสถานที่ที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด เช่น ในความผิดบุกรุก การแจ้งว่าผู้ต้องหาได้เข้าไปในเคสสถานของผู้เสียหายนั้น ควรต้องแจ้งว่าเคสสถานของผู้เสียหาย เป็นลักษณะใด เช่น เป็นบ้านเดี่ยว หรือทาวน์เฮ้าส์ หรือเรือนแถวพักของคนงานหรือห้องเช่า มีบริเวณหรืออาณาเขตหรือไม่ในลักษณะใด

และเคสสถานนั้นตั้งอยู่ ณ ที่ใด โดยต้องมีพิกัดตำแหน่งของพื้นที่ที่บ่งชี้ได้ มิใช่เพียงการระบุชื่อเพียงตำบล อำเภอและจังหวัดที่เคสสถานนั้นตั้งอยู่ เพราะการแจ้งเพียงชื่อตำบล อำเภอและจังหวัดนั้น ไม่ได้ทำให้ผู้ต้องหาได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานที่เกิดเหตุที่เป็นประโยชน์ในการต่อสู้คดีแต่อย่างใด เช่น แจ้งว่า ผู้ต้องหาได้กระชากกระเป๋าถือของผู้เสียหายบริเวณที่จอดรถชั้น 2 โซน A ภายในห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล สาขาปิ่นเกล้า แขวงอรุณอัมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร หรือแจ้งว่าผู้ต้องหาพบกับนายแดงใส่ความผู้เสียหายว่าเป็นคนขโมยเงินไปที่ร้านกาแฟ ชื่อร้านสตาร์บัค สาขาห้างสรรพสินค้าดิเอ็มโพเรียม แขวงคลองตัน เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร เป็นต้น และในกรณีความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา การแจ้งข้อหาในส่วนที่เป็นสถานที่เกิดเหตุนั้น ต้องแสดงให้เห็นถึงสถานที่ที่ข้อความหมิ่นประมาทเผยแพร่ไป เช่น กรณีข้อความหมิ่นประมาทในหนังสือพิมพ์ ต้องแจ้งรายละเอียดว่า หนังสือพิมพ์นั้นได้วางจำหน่ายในพื้นที่ใด เช่น ภายในจังหวัด..... ภายในภาค..... หรือทั่วประเทศ เป็นต้น

ในกรณีที่ความผิดเกิดขึ้นบนยานพาหนะ เช่น รถโดยสารประจำทาง รถไฟ เครื่องบิน การแจ้งสถานที่เกิดเหตุ หากไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าการกระทำเกิดขึ้น ณ ที่ใดในระหว่างการเดินทาง ผู้เขียนเห็นว่าการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานที่อาจทำได้ด้วยการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของยานพาหนะนั้นและจุดเริ่มต้นและปลายทางของการเดินทางของยานพาหนะนั้น เช่น ต้องแจ้งว่ารถประจำทางสายอะไร รถไฟขบวนใด หรือเครื่องบินสายใด เดินทางจากที่ใดไปยังที่ใด เป็นต้น

ทั้งนี้ หากข้อเท็จจริงที่กล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น เกี่ยวข้องกับสถานที่หลายแห่ง ก็ต้องแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานที่ทั้งหมดให้ทราบด้วย เช่น กล่าวอ้างว่าผู้ต้องหาลักทรัพย์ที่อยู่ภายในบ้านของผู้เสียหายซึ่งอยู่ที่ด้านหน้าของที่นา แล้วนำไปเก็บซ่อนไว้ที่กระท่อมปลายนาของผู้เสียหายซึ่งอยู่ในบริเวณที่นาของผู้เสียหาย เป็นต้น

ผู้เขียนเห็นว่าประโยชน์ของการแจ้งข้อหาในส่วน of ข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดของการกระทำ เวลาและสถานที่ที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดนี้ ก็เพื่อให้ผู้ต้องหาทราบว่าการกระทำที่อ้างว่าเป็นความผิดนั้นคือ การกระทำอะไร เกิดขึ้น ณ ที่ใด และในช่วงเวลาใด เพราะการทราบถึงรายละเอียดของการกระทำ เวลาและสถานที่เกิดเหตุย่อมเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้ต้องหาสามารถนำไปใช้พิจารณาเพื่อให้การยอมรับหรือปฏิเสธข้อหา รวมทั้งนำข้อเท็จจริงที่ตนมีอยู่เกี่ยวกับเรื่องที่ถูกกล่าวหามาต่อสู้คดีได้ง่ายขึ้น เช่น ต่อสู้ว่าทรัพย์ที่กล่าวหาว่าตนลักไปนั้นเป็นทรัพย์ของตนเองมิใช่ทรัพย์ของผู้อื่น หรือต่อสู้ว่าตนเองมีสิทธิเข้าไปในบ้านของผู้เสียหายเพราะ

ผู้เสียหายอนุญาต หรือต่อสู้ว่าในเวลาทีกล่าวอ้างว่าผู้ต้องหากระทำผิดนั้น ตนเองไม่ได้อยู่ ณ ที่นั้น เป็นต้น

2.2.2.2 การแจ้งข้อหาส่วนที่เป็นฐานความผิด

ในการแจ้งข้อหาที่เป็นฐานความผิดนั้น ผู้เขียนเห็นว่าแม้จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับการแจ้งข้อหา แต่แนวทางการแจ้งข้อหาที่ใช้อยู่ในอดีต ซึ่งเป็นการแจ้งแต่เฉพาะฐานความผิด ก็ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันหนึ่งของกระบวนการแจ้งข้อหาในปัจจุบัน โดยเมื่อได้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดของการกระทำที่กล่าวอ้างว่าได้กระทำผิดไว้แล้ว ผู้ต้องหาย่อมมีข้อเท็จจริงที่สามารถนำไปใช้พิจารณาว่าจะให้การรับหรือปฏิเสธข้อหาและจะต่อสู้คดีในลักษณะใด ทั้งนี้ ไม่ว่าฐานความผิดที่แจ้งนั้นจะเป็นความผิดฐานอะไรก็ตาม

การแจ้งข้อหาในส่วนที่เป็นฐานความผิดนี้ อาจสรุปได้ดังนี้

(1) การแจ้งข้อหาที่เป็นฐานความผิดนี้ไม่จำเป็นต้องแจ้งชื่อของกฎหมาย⁸ หรือตัวบทกฎหมายที่อ้างกระทำผิด⁹

(2) เมื่อได้แจ้งฐานความผิดอันเป็นที่ประจักษ์แล้ว หากต่อมาปรากฏว่าผู้ต้องหากระทำผิดอีกฐานหนึ่งโดยอาศัยพฤติการณ์เดียวกันหรือมีความเกี่ยวเนื่องกัน ก็ไม่จำเป็นต้องแจ้งข้อหาอันเกี่ยวพันอีก¹⁰ เพราะลักษณะความผิดบางอย่างอาจซ่อนอยู่ในความผิดอีกฐานหนึ่ง หรือความผิดอันเดียวกันรวมการกระทำหลายอย่าง เช่น การปล้นทรัพย์รวมความผิดฐาน

⁸ สมชัย ฑีฆาอุตมากร, “ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย), 2547), น. 497-499. และดูคำพิพากษาฎีกาที่ 1074/2525, 1347/2536

⁹ ธีสุทธิ พันธุ์ฤทธิ, “การสอบสวน”, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วิญญูชน, 2550), น. 277. และดูคำพิพากษาฎีกาที่ 7628/2541

¹⁰ คณิง ภาไชย (แก้ไขเพิ่มเติมโดย ไพโรจน์ วายุภาพ และณรงค์ ใจหาญ), “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1”, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น. 361. และดูคำพิพากษาฎีกาที่ 2345/2521, 2433/2521, 1549/2525, 3288/2535, 1347/2536, 6962/2539, 3426/2543, 5533/2543

ลักทรัพย์กับชิงทรัพย์ และความผิดฐานทำร้ายร่างกายเข้าด้วยกัน¹¹ การลักทรัพย์ในเคสสถานย่อมเป็นความผิดฐานบุกรุกในตัว¹² เป็นต้น โดยถือได้ว่าพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนในข้อหาอันเกี่ยวพันกันได้แม้จะไม่ได้แจ้งฐานความผิดนั้นแก่ผู้ต้องหา

อนึ่ง ผู้เขียนมีความเห็นว่า แม้จะได้แจ้งฐานความผิดหลักไว้แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องแจ้งฐานความผิดที่เกี่ยวข้องนี้ ต้องตีความว่า เป็นเฉพาะกรณีที่ความผิดเกี่ยวเนื่องนั้นเป็นความผิดที่มีอัตราโทษเบากว่าความผิดหลักด้วย เช่น ความผิดหลักเป็นฐานฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ส่วนความผิดเกี่ยวเนื่องเป็นความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับใบอนุญาต

อย่างไรก็ตาม หากข้อเท็จจริงที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดนั้นในการกระทำอันหนึ่ง อาจเป็นความผิดตามกฎหมายได้มากกว่า 1 ฐานความผิด ซึ่งแต่ละฐานความผิดมีอัตราโทษแตกต่างกัน เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัสกับความผิดฐานพยายามฆ่า¹³ ผู้เขียนเห็นว่า หากในเบื้องต้นแจ้งฐานความผิดที่มีอัตราโทษเบา (ทำร้ายร่างกายสาหัส) ต่อมาเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาล ปรากฏว่า ฟ้องในฐานความผิดที่มีอัตราโทษหนักกว่า (พยายามฆ่า) เช่นนี้ ต้องแจ้งฐานความผิดใหม่แก่ผู้ต้องหาก่อนฟ้องคดีด้วย¹³ เนื่องจากฐานความผิดอันใหม่เป็นผลให้ผู้ต้องหาต้องรับโทษหนักขึ้นกว่าฐานความผิดเดิม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ต้องหาต้องได้รับทราบข้อหาอันใหม่ อันเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในการที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหาหรือต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้อง แต่ปรากฏว่ามีคำพิพากษาฎีกาบางฉบับ ได้วินิจฉัยไปในทางตรงข้ามว่า หากมีการแจ้งฐานความผิดเพื่อให้ผู้ต้องหาทราบว่ากรกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดและเพื่อให้ผู้ต้องหาเข้าใจถึงการกระทำของผู้ต้องหาซึ่งเป็นความผิดแล้ว แม้ขณะสอบสวนได้แจ้งฐานความผิดในบทที่มีอัตราโทษเบากว่า (ทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส) แต่เมื่อฟ้องคดีต่อศาลเป็นการฟ้องในฐานความผิดที่มีอัตราโทษหนักกว่า (พยายามฆ่า) เช่นนี้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนความผิดทุกข้อหาได้ ถือได้ว่าการสอบสวนความผิดฐานที่มีอัตราโทษหนักกว่าดังกล่าวแล้ว ไม่จำเป็นต้องแจ้งฐานความผิดที่มีอัตราโทษหนักนั้นอีก¹⁴ ด้วยความเคารพในคำวินิจฉัยตามคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว ผู้เขียนไม่อาจเห็นฟ้องด้วย เพราะการไม่แจ้งข้อหาในส่วนที่เป็นฐานความผิดให้ผู้ต้องหาทราบอันจะเป็นผลให้

¹¹ ธีสุทธิ พันธุ์ฤทธิ, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 8, น. 279.

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 772/2534

¹³ คำพิพากษาฎีกาที่ 755/2509, 10450/2550

¹⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 8316/2548, 3759/2550

ผู้ต้องหาต้องรับโทษหนักขึ้น ถือเป็นกรณีที่ไม่เป็นไปตามมาตรา 134 วรรคสี่ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ ทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสำหรับสิทธิที่จะให้การแก้ข้อหาได้อย่างถูกต้อง และไม่สามารถนำเสนอข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์แก่ตนสำหรับข้อหาหรือฐานความผิดอันใหม่ที่ตนถูกกล่าวหาได้

(3) กรณีเป็นความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ซึ่งเป็นความผิดต่างลักษณะกัน ก็ต้องแจ้งฐานความผิดตามลักษณะที่เกิดด้วย เช่น การที่จำเลยเสพยาบ้าขณะขับรถเป็นความผิดฐานขับรถในขณะเสพเมทแอมเฟตามีน ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ และเป็นความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฯ ด้วยก็ต้องแจ้งฐานความผิดตามกฎหมายทั้งสองฉบับนี้¹⁵

(4) ในกรณีที่เป็นความผิดหลายกรรมที่มีลักษณะของความผิดแตกต่างกันและไม่มีความเกี่ยวเนื่องกัน จะต้องแจ้งฐานความผิดของการกระทำแต่ละกรรมให้ครบถ้วนด้วย โดยหากปรากฏว่าแจ้งฐานความผิดไม่ครบถ้วน ก็จำเป็นต้องแจ้งเพิ่มเติมให้ผู้ต้องหาทราบด้วย มิเช่นนั้นถือว่าการไม่มีการสอบสวนในการกระทำผิดฐานดังกล่าว¹⁶

(5) หากปรากฏว่ามีการแจ้งฐานความผิดไม่ถูกต้อง เพราะปรากฏข้อเท็จจริงเพิ่มเติมภายหลัง ก็ย่อมต้องแจ้งฐานความผิดใหม่หรือเพิ่มเติมฐานความผิดให้ถูกต้อง

(6) ในกรณีผู้ต้องหาเป็นนิติบุคคล การแจ้งข้อหาแก่กรรมการผู้มีอำนาจ แม้ไม่ได้ระบุว่าแจ้งข้อหาดำเนินคดีแก่นิติบุคคลด้วย ก็ถือว่าเป็นการแจ้งข้อหาแก่นิติบุคคลด้วยแล้ว¹⁷

2.2.3 ข้อสังเกตเกี่ยวกับการแจ้งข้อหา

(1) ขอบเขตของรายละเอียดที่ต้องแจ้ง

แม้การตีความหมายของการแจ้งข้อหาและวิธีการแจ้งข้อหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้จะเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การแจ้งข้อหาในระบบการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหาที่ถือว่าผู้ต้องหาเป็นประธานในคดี แต่การที่พนักงานสอบสวนต้องแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำผิดให้เหมือนกับการบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการ อาจถือเป็นภาระเกินควรแก่

¹⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 512/2546

¹⁶ ธีสุทธิ พันธุ์ฤทธิ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 8, น. 280. และดูคำพิพากษาฎีกาที่ 1250/2521(ญ.)

¹⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 935/2537

พนักงานสอบสวนซึ่งยังไม่ทราบว่าผู้ต้องหาจะถูกฟ้องในรายละเอียดและข้อหาอย่างไร การแจ้งข้อเท็จจริงจึงอาจมีลักษณะกลับไปกลับมาเพราะข้อเท็จจริงยังไม่มีค้ำประกันแน่นอน เนื่องจากเป็นเพียงช่วงเริ่มต้นของการสอบสวน ก็อาจมีผลกระทบต่ออำนาจสอบสวนได้

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่า การแจ้งรายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวอ้างว่าผู้ต้องหากระทำผิดในชั้นพนักงานสอบสวนนั้น อาจจะไม่จำเป็นต้องมีรายละเอียดครบถ้วนทุกประการเหมือนเช่นคำฟ้อง เพียงแต่ให้มีข้อเท็จจริงหลักที่สามารถทำให้ผู้ต้องหาเข้าใจเรื่องราวซึ่งเป็นการกระทำที่อ้างว่าเป็นความผิดได้ก็น่าจะเพียงพอ และสามารถถือได้ว่าเป็นการแจ้งข้อเท็จจริงอันเป็นการแจ้งข้อหาโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว อย่างไรก็ตาม เมื่อได้มีการแจ้งรายละเอียดข้อเท็จจริงอันเป็นส่วนหนึ่งของการแจ้งข้อหาแล้ว ปรากฏว่าในภายหลังมีข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญต่อการดำเนินคดี ก็จำเป็นต้องแจ้งข้อเท็จจริงในส่วนนี้เพิ่มเติมแก่ผู้ต้องหาทราบในชั้นสอบสวนนี้ด้วย

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการแจ้งข้อหาโดยพนักงานอัยการในชั้นของการบรรยายฟ้อง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นการแจ้งข้อหาอีกทางหนึ่งด้วยนั้น ควรกระทำโดยบรรยายรายละเอียดให้มีความชัดเจน มิใช่การบรรยายฟ้องเพียงสั้นๆ แต่ครอบคลุมประกอบความผิดเท่านั้น และการอ่านและอธิบายคำฟ้องของศาล ก็จำเป็นต้องมีความเคร่งครัด มิใช่เพียงการอ่านโดยการย่อใจความสำคัญเป็นผลให้ขาดสาระสำคัญของข้อเท็จจริงหรือเพียงแต่ถามว่าผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่เท่านั้น เพราะการกระทำเพียงเท่านี้ ย่อมไม่สามารถทำให้ผู้ต้องหาเข้าใจในการกระทำที่กล่าวอ้างว่าตนเป็นผู้กระทำผิดได้และยอมไม่อาจทราบได้ว่าจะต่อสู้คดีให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้อย่างไรบ้าง

(2) การแจ้งฐานความผิดสำหรับการกระทำความผิดหลายกรรม

แต่เดิมก่อนมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปี พ.ศ. 2547 การที่ศาลได้วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานมาโดยลำดับว่า หากได้มีการแจ้งข้อหา (ฐานความผิด) หลักไว้แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องแจ้งข้อหาที่เกี่ยวข้องกันอีก ได้สร้างความหนักใจให้กับพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้ต้องหาเป็นอย่างยิ่ง เพราะการจะพิจารณาว่าอย่างไรจึงจะถือว่าเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องที่ไม่จำเป็นต้องแจ้งข้อหา อย่างไรจึงจะถือว่าเป็นความผิดต่างหากที่ต้องแจ้งข้อหาอีก เพราะแนวคำพิพากษามีได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างตายตัว ทำให้พนักงานสอบสวนเมื่อได้แจ้งข้อหาไปแล้วครั้งหนึ่ง ก็ไม่แน่ใจว่าต้องแจ้งข้อหาเพิ่มเติมหรือไม่ พนักงานอัยการก็ไม่แน่ใจว่าสามารถฟ้องผู้ต้องหาในฐานความผิดนั้นได้หรือไม่ ต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา

เพิ่มเติมหรือไม่ และผู้ต้องหาเองก็ยังไม่ทราบว่าเมื่อได้รับการแจ้งข้อหาเสียครั้งหนึ่งแล้ว ตนเองจะถูกสอบสวนในข้อหาอื่นๆ อีกหรือไม่ เพราะหากให้การไปอย่างหนึ่งเพื่อพ้นผิดจากข้อหานี้ อาจกลายเป็นความผิดในอีกข้อหาอื่นก็ได้¹⁸ อันเป็นการแจ้งข้อหาที่ไม่ได้เป็นไปตามความหมายและวัตถุประสงค์ของการแจ้งข้อหาที่แท้จริง

แต่เมื่อได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งกำหนดให้มีการแจ้งรายละเอียดของการกระทำที่กล่าวหาว่าได้กระทำผิดแก่ผู้ต้องหาทราบแล้วจึงแจ้งข้อหา ผู้เขียนเห็นว่าได้แก้ไขปัญหาการแจ้งข้อหาที่ไม่เป็นไปตามความหมายและวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้นได้ เพราะเมื่อผู้ต้องหาได้ทราบถึงรายละเอียดของการกระทำอย่างเพียงพอและมีความเข้าใจดีแล้ว ไม่ว่าจะมีการแจ้งฐานความผิดที่เกี่ยวข้องกับความผิดหลักหรือไม่ ผู้ต้องหายกย่อมสามารถใช้ข้อเท็จจริงที่รับทราบมาในการต่อสู้คดีในทางที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้

(3) การกำหนดนิยามของคำว่า “ข้อหา” และ “ข้อกล่าวหา”

ผู้เขียนมีความเห็นส่วนตัวว่า การกำหนดบทนิยามของคำว่า “ข้อหา” และ “ข้อกล่าวหา” อาจไม่ได้ช่วยให้เกิดความชัดเจนในวิธีการแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดมากนัก เนื่องจากดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าวัตถุประสงค์ของการแจ้งข้อหาเพื่อให้ผู้ต้องหา หรือผู้ถูกกล่าวหาทราบข้อเท็จจริงในแต่ละชั้นของกระบวนการยุติธรรมนั้น ไม่ได้ต้องการให้มีความละเอียดของข้อเท็จจริงเท่ากันในทุกชั้น ดังนั้น การกำหนดนิยามจึงอาจทำให้กลายเป็นอุปสรรคในการแจ้งข้อหามากกว่าจะแก้ปัญหาก็เป็นได้

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างผลของการแจ้งข้อหากับพยานหลักฐานที่ได้มา

2.3.1 ชั้นจับกุม

การจับกุมโดยไม่ได้ดำเนินการแจ้งข้อหาให้แก่ผู้ถูกจับทราบตามมาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ย่อมทำให้การจับกุมนั้นเป็นการจับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่การจับกุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนี้ย่อมมีผลเพียงแต่ทำให้พยานหลักฐานที่ได้มาทั้งหมดในชั้นจับกุมนั้นไม่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้และเกิดผลกระทบเกี่ยวกับเรื่อง

¹⁸ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, บุญทิพย์ ผ่องจิตร แลนเกรฟ และ ประธาน วัฒนวาณิชย์, “สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย”, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), น. 71-73.

อำนาจในการควบคุมตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา กล่าวคือ ทำให้พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา และไม่สามารถยื่นคำร้องมัดฟ้องฝากขังผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาต่อศาลได้ และผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหานั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ปล่อยตัว ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90¹⁹ แต่มิได้กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน และอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการแต่อย่างใด ดังนั้น คำให้การของผู้ถูกจับที่ได้ให้ไว้ในชั้นจับกุมที่มีได้มีการแจ้งข้อกล่าวหา ย่อมไม่สามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีได้

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีแจ้งข้อกล่าวหาในชั้นจับกุมโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ผลของพยานหลักฐานที่ได้มาในชั้นจับกุมย่อมต้องเป็นไปตามมาตรา 84 วรรคท้ายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า

“ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าเป็นถ้อยคำอื่นจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานใน

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90 บัญญัติว่า “เมื่อมีการอ้างว่าบุคคลใดต้องถูกคุมขังในคดีอาญาหรือในกรณีอื่นใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย บุคคลเหล่านั้นมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา ขอให้ปล่อยคือ

- (1) ผู้ถูกคุมขังเอง
- (2) พนักงานอัยการ
- (3) พนักงานสอบสวน
- (4) ผู้บัญชาการเรือนจำหรือพัศดี
- (5) สามี ภริยา หรือญาติของผู้นั้น หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง

เมื่อได้รับคำร้องตั้งนั้น ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าศาลเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที”

การพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้ต่อเมื่อได้มีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง²⁰ หรือตามมาตรา 83 วรรคสอง²¹ แก่ผู้ถูกจับ แล้วแต่กรณี”

บทบัญญัติในมาตรา 84 วรรคท้ายนี้ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดห้ามมิให้ศาลรับฟัง คำให้การของผู้ถูกจับโดยแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

- กรณีเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับ บัญญัติห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน ในคดีเด็ดขาด

- ถ้อยคำของผู้ถูกจับที่ไม่ได้เป็นคำรับสารภาพ ให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ เมื่อมีการแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกจับตามที่กำหนดคือ ซึ่งสิทธิที่จะได้รับแจ้งคือ

- 1) สิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็น พยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

- 2) สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ

ผู้เขียนเห็นว่า โดยเจตนารมณ์ของการบัญญัติมาตรา 84 วรรคท้ายนี้ เป็นบทตัด พยานหลักฐานบางประการที่ได้มาในชั้นจับกุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ คำรับสารภาพ และถ้อยคำ อื่นของผู้ถูกจับที่ได้มาโดยไม่ได้รับการแจ้งสิทธิ ทั้งนี้ เหตุผลก็เนื่องมาจากในชั้นจับกุมนี้ เป็นเพียง จุดเริ่มต้นของการดำเนินคดีอาญาซึ่งผู้ถูกจับยังไม่มีข้อเท็จจริงมากพอที่จะตอบรับว่าการกระทำ ของตนเป็นความผิดจริงหรือไม่ ดังนั้น คำรับสารภาพ หรือถ้อยคำของผู้ถูกจับที่ไม่ได้รับการแจ้ง สิทธิจึงมีน้ำหนักน้อย ไม่น่ารับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีการแจ้งสิทธิแก่ผู้ ถูกจับแล้ว ย่อมทำให้ผู้ถูกจับตระหนักว่าถ้อยคำของตนซึ่งให้ไว้ในชั้นตอนนั้นสามารถนำไปใช้เป็น พยานหลักฐานในคดีได้ ดังนั้น ถ้อยคำที่ผู้ถูกจับให้ไว้เมื่อมีการแจ้งสิทธิแล้ว กฎหมายจึงให้มี น้ำหนักที่จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

อนึ่ง ผู้เขียนมีความเห็นแตกต่างออกไปว่า การผูกเรื่องการรับฟังถ้อยคำของผู้ถูกจับ เป็นพยานหลักฐานได้ไว้กับการแจ้งสิทธินั้น ดูเหมือนจะไม่ได้ให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิในการ ดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ถูกจับมากนัก เนื่องจากเห็นว่ากรณีที่ผู้ถูกจับจะเลือกให้การหรือไม่ให้การนั้น

²⁰ สิทธิตามมาตรา 84 วรรคหนึ่ง คือ สิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้ และถ้อยคำ ของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี

²¹ สิทธิตามมาตรา 83 วรรคสอง คือ สิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำ ของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้และผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและ ปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ

ควรจะเป็นเพราะผู้ถูกจับได้รับทราบข้อเท็จจริงที่มีผู้กล่าวหาว่าตนได้กระทำความผิดและเป็นเหตุให้ต้องถูกจับเสียก่อน ซึ่งก็คือความหมายของการการแจ้งข้อหาให้ทราบในชั้นจับกุมนั่นเอง และเมื่อผู้ถูกจับได้รับทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวแล้ว การแจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกจับให้ทราบว่าผู้ถูกจับจะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ และหากเลือกที่จะให้การแล้วถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นจะถูกนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้นั้น เป็นวิธีการบัญญัติกฎหมายที่เป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ถูกจับในอีกเรื่องหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาที่ผู้ถูกจับเป็นประธานในคดี

ดังนั้น การที่กฎหมายบัญญัติกำหนดให้ถ้อยคำอื่นใดของผู้ถูกจับที่ไม่ใช่คำรับสารภาพจะสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้นั้น ควรต้องมีทั้งการแจ้งข้อกล่าวหาและสิทธิแก่ผู้ถูกจับ มิใช่เพียงแต่แจ้งสิทธิแก่ผู้ถูกจับอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม มีผู้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 84 วรรคท้ายเกี่ยวกับการรับฟังคำรับสารภาพของผู้ถูกจับที่กฎหมายห้ามมิให้รับฟังนั้น อาจเป็นการแก้ไขเนื่องจากมีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมและมุ่งแต่จะป้องกันปัญหาที่เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมมักจะใช้วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายบังคับให้ผู้ถูกจับรับสารภาพตั้งแต่ชั้นจับกุม จึงไม่ต้องการให้ศาลรับฟังคำรับสารภาพที่เกิดขึ้นในชั้นจับกุมนั้นอย่างสิ้นเชิง แต่หากพิจารณาหลักการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความในมาตราดังกล่าวแล้ว ไม่มีพื้นฐานความคิดทางวิชาการใดๆ ทางพยานหลักฐานในเรื่องคุณค่าในการพิสูจน์ความจริง สันนิษฐานเลย ทั้งๆ ที่กรณีผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับสมัครใจรับสารภาพระหว่างจับกุมในขณะที่กระทำความผิดโดยไม่มีเวลาในการคิดถ้อยคำเพื่อโกหกหรือปฏิเสธเอาตัวรอดเลย ควรที่จะถือว่าเป็นการได้มาซึ่งพยานหลักฐานโดยชอบด้วยกฎหมายที่มีคุณค่าในการพิสูจน์ความจริงสูงมาก แม้แต่กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งศาลสูงได้มีหลักเกณฑ์การไม่รับฟังพยานหลักฐานที่เรียกว่า “Exclusionary Rule” ตามทฤษฎีผลไม่ของต้นไม้พิษ ก็ห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบเท่านั้น ไม่รวมถึงคำให้การรับสารภาพในชั้นจับกุม หรือกฎหมายอังกฤษซึ่งถือหลักว่า ถ้าพยานหลักฐานนั้นเป็นสาระสำคัญแห่งการพิสูจน์ความจริงในคดีแล้ว ศาลย่อมรับฟังได้โดยไม่คำนึงว่าพยานหลักฐานดังกล่าวได้มาโดยวิธีการอย่างไร แต่ศาลมีดุลยพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานนั้นไปในทางที่เป็นคุณและมุ่งให้ความยุติธรรมแก่จำเลย ซึ่งไม่ห้ามรับฟังคำรับสารภาพที่เกิดขึ้นในชั้นจับกุมแต่อย่างใด นอกจากนี้ การที่มาตรา 84 วรรคท้ายห้ามมิให้รับฟังคำรับสารภาพในชั้นจับกุมยังเป็นการบัญญัติกฎหมายที่เกินเลยหลักการในมาตรา 243 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่ห้ามมิให้รับฟังเฉพาะถ้อยคำที่เกิดจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา หลอกลวง

หรือกระทำโดยมิชอบใดๆ เท่านั้น²² ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับข้อสังเกตดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากไม่เข้าใจว่าเพราะเหตุใดจึงไม่ได้รับฟังคำรับสารภาพที่เกิดขึ้นในชั้นจับกุมดังกล่าว

2.3.2 ชั้นสอบสวน

การที่พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงว่าผู้ต้องหาเป็นผู้ผิดหรือบริสุทธิ์ตามมาตรา 131 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่กฎหมายจะต้องให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ต้องหาในอันที่จะได้ทราบรายละเอียดข้อเท็จจริงที่ตนถูกกล่าวหา เพื่อให้โอกาสผู้ต้องหาแก้ข้อหาหรือแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 134 วรรคสี่แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นเป็นการรับรองและสนับสนุนให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้รับจากฝ่ายผู้ต้องหาเพื่อพิสูจน์ความผิด และยังก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้ต้องหาในการพิสูจน์ความผิดของตนตั้งแต่ในชั้นสอบสวนด้วย

โดยผลของการแก้ไขมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ จึงทำให้พนักงานสอบสวนไม่สามารถแจ้งแต่เพียงฐานความผิดอันเป็นแนวทางการตีความวิธีการแจ้งข้อหาแบบเดิมได้อีกต่อไป แต่จำเป็นต้องแจ้งรายละเอียดของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาทราบด้วย โดยอาศัยหลักการทำนองเดียวกับกรณีที่ศาลต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังตามมาตรา 172 วรรคสอง นั้นเอง โดยก่อนดำเนินการแจ้งข้อหานี้ พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอตามสมควรที่จะยืนยันหรือพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาน่าจะได้กระทำความผิด แล้วจึงจะทำการแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาได้

ผลของการที่พนักงานสอบสวนปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์และวิธีการแจ้งข้อหา นั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า เมื่อได้มีการแก้ไขมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว วิธีการแจ้งข้อหาต้องประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) การแจ้งข้อเท็จจริงที่เป็นรายละเอียดแห่งการกระทำที่กล่าวหาว่าได้กระทำความผิด ส่วนหนึ่ง และ 2) การแจ้งฐานความผิดอีกส่วนหนึ่ง หากปรากฏว่าการแจ้งข้อหาที่ขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไป ย่อมถือว่าไม่ได้มีการแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาตามมาตรา 134 นี้ ซึ่งผลของการที่พนักงานสอบสวนไม่แจ้งข้อหาในอดีตก่อนมีการแก้ไขกฎหมายใน

²² น้ำแท้ มีบุญสร้าง, “การคุ้มครองสิทธิของประชาชนกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของรัฐ”, วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมมาธิราช, ปีที่ 17 ฉบับที่ 2, น. 62-63 (ธันวาคม 2548).

ส่วนนี้ ศาลตีความว่า การแจ้งข้อหาถือเป็นสาระสำคัญของการสอบสวนที่หากขาดตกบกพร่องไป ย่อมทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมด และทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดี ตามนัย คำพิพากษาฎีกาที่ 1250/2521 (ประชุมใหญ่) ซึ่งเป็นคำพิพากษาที่วางหลักผลของการไม่แจ้งข้อหาไว้

นอกจากนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าเมื่อมีการแก้ไขมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว จึงอาจตีความผลของการไม่แจ้งข้อหาตามรูปแบบที่มาตรา 134 บัญญัติไว้ดังนี้

(1) การไม่แจ้งรายละเอียดของข้อเท็จจริงหรือฐานความผิดเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง

มีความเห็นของท่านอาจารย์ธานีศ เกศพิทักษ์ กล่าวถึงผลของการไม่แจ้งข้อหาไว้ว่า โดยผลของการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในชั้นสอบสวน ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด การแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด การให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตน รวมทั้งการที่ผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม เหล่านี้ล้วนเป็นรายละเอียดที่กฎหมายเพิ่มเติมให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติเพื่อสนับสนุนหลักการแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบมีความสมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น การที่พนักงานสอบสวนไม่แจ้งรายละเอียดของข้อเท็จจริงแต่แจ้งฐานความผิดหรือพนักงานสอบสวนเพียงแต่แจ้งรายละเอียดของข้อเท็จจริงแต่ไม่แจ้งฐานความผิด (แจ้งข้อหาไม่ครบตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง) น่าจะไม่ใช่สาระสำคัญถึงขนาดที่จะทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมด อันส่งผลให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องตามมาตรา 120 นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามมาตรา 134/1 ถึงมาตรา 134/4 (1) และ (2) แล้ว จะเห็นว่าผลของการที่พนักงานสอบสวนฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว น่าจะส่งผลเสียต่อการสอบสวนทั้งสำนวนมากกว่าการที่พนักงานสอบสวนฝ่าฝืนบทบัญญัติในส่วนของการแจ้งข้อหาโดยไม่แจ้งรายละเอียดหรือฐานความผิดเพียงอย่างเดียว ซึ่งผลของการฝ่าฝืนบทบัญญัติของมาตรา 134/1 ถึงมาตรา 134/4 (1) และ (2) นั้น มาตรา 134/4 วรรคท้ายบัญญัติผลเพียงว่าทำให้พยานหลักฐานที่ได้มานั้นไม่อาจรับฟังเพื่อพิสูจน์ความผิดและลงโทษผู้ต้องหาได้

เท่านั้น²³ ประกอบกับมีแนวทางที่ศาลวินิจฉัยว่าการแจ้งข้อหาไม่จำต้องระบุกฎหมายและไม่จำเป็นต้องแจ้งข้อหาทุกบทหรือทุกกระทงความผิด หากได้แจ้งข้อหาหลักแล้ว ศาลก็สามารถพิพากษาลงโทษได้โดยไม่ถือว่าเป็นการพิพากษาเกินคำขอตามมาตรา 192 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แสดงให้เห็นว่าศาลฟังเสียงหรือมุ่งเน้นในเรื่องหลักการดำเนินคดีอาญาตามทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) คือ มุ่งเน้นไปที่การแสวงหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพื่อควบคุม ระวังและปราบปรามอาชญากรรมเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวข้างต้นนี้ผู้เขียนไม่อาจเห็นพ้องด้วย เนื่องจาก เห็นว่า เหตุที่มีการแก้ไขบทบัญญัติ มาตรา 134 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งข้อหา นั้น ก็เพื่อเป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาในคดีอาญาเพื่อให้เป็นไปตามหลักหลักฟังความทุกฝ่าย (audiatur et altera pars) และสอดคล้องกับทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process) เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การตีความบทบัญญัติของกฎหมายข้างต้น ย่อมต้องตีความโดยเคร่งครัด ขึ้นตอนหรือวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ดำเนินการอย่างไรเกี่ยวกับการแจ้งข้อหา พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการจึงต้องปฏิบัติให้ครบถ้วนถูกต้องตามขั้นตอนจะขาดอันหนึ่งอันใดไปไม่ได้ เนื่องจากการแจ้งข้อหาถือเป็นสาระสำคัญแห่งกระบวนการสอบสวน อันหมายถึง การแจ้งข้อหา จะต้องประกอบไปด้วยการแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดและการแจ้งฐานความผิด มิเช่นนั้นแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาย่อมไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิดังที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายมุ่งประสงค์จะปกป้องคุ้มครอง

ดังนั้น การแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาโดยแจ้งเพียงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือแจ้งเพียงฐานความผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมต้องถือว่าเป็นการแจ้งข้อหาที่ไม่ครบถ้วนถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติ เท่ากับว่า เป็นการแจ้งข้อหาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่งผลให้ถือว่าการสอบสวนคดีดังกล่าวได้กระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีนั้น ซึ่งแนวความเห็นของผู้เขียนดังกล่าวก็สอดคล้องกับข้อสอบและธงคำตอบของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 58 ปีการศึกษา 2548 ข้อ 2 ซึ่งได้ตีความไปในแนวทางที่ว่า การที่พนักงานสอบสวนเพียงแต่แจ้งข้อหา

²³ ธานีศ เกศวพิทักษ์, “คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 (มาตรา 1-157) เล่ม 1”, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2549), น. 216.

ให้ผู้ต้องหาทราบ แต่มีได้แจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด เป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง ตามมาตรา 120 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวข้างต้นอาจไม่เป็นปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากพนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้ตรวจสอบและกลั่นกรองสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนส่งมาให้ตรวจพิจารณา ต้องมีคำสั่งสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อให้พนักงานสอบสวนทำการแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวให้ครบถ้วนถูกต้องเสียก่อนที่จะดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลอยู่แล้ว โดยปรากฏอยู่ในหนังสือเวียนของสำนักงานอัยการสูงสุด ถึงพนักงานอัยการทุกคน เพื่อให้ถือปฏิบัติ เรื่อง การสอบสวนผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 12 มกราคม 2549 โดยให้พนักงานอัยการต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวน และมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ก่อนมีคำสั่งในเนื้อหาของคดีด้วย²⁴ นอกจากนี้ ยังมีหนังสือเวียนของสำนักงานอัยการสูงสุด เรื่อง การเข้าร่วมการสอบสวนโดยพนักงานอัยการในคดีที่ผู้ต้องหาไม่เกินสิบแปดปี ลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2548 ที่ได้อธิบายว่าการแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด พนักงานสอบสวนต้องแจ้งการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะทำให้ผู้ต้องหาเข้าใจข้อกล่าวหาได้ดี แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ²⁵ จึงเห็นได้ว่า ปัญหาเรื่องผลของการแจ้งข้อหาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในกรณีข้างต้น ย่อมเกิดขึ้นได้ยาก อันเป็นผลดีต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญามากกว่าปล่อยให้ปัญหาเกิดขึ้นแล้วรอให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยตัดสิน จากนั้นจึงนำเอาแนวคำวินิจฉัยของศาลมาถือเป็นแนวปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

²⁴ โปรดดูผนวก ค

²⁵ โปรดดูผนวก ข

(2) การไม่แจ้งรายละเอียดของข้อเท็จจริงและฐานความผิดทั้งสองส่วน

กรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการแจ้งรายละเอียดของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดและไม่มีการแจ้งฐานความผิด ย่อมเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับโอกาสในการแก้ข้อกล่าวหาอย่างเพียงพอ เพราะการต่อสู้คดีโดยไม่มีข้อมูลใดๆ ที่พอจะนำมาใช้เพื่อแก้ข้อกล่าวหาของตนได้ ย่อมเปรียบได้กับเป็นการดำเนินคดีโดยการปิดปากผู้ต้องหา ในลักษณะที่ผู้ต้องหาเป็นกรรมหรือวัตถุในคดี ตามหลักการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน ดังนั้น ผลของการไม่แจ้งข้อหาโดยไม่แจ้งรายละเอียดของข้อเท็จจริงและฐานความผิดทั้งสองส่วนย่อมต้องถือว่า ไม่มีการสอบสวนความผิดในคดีนั้นและพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องตามแนวทางที่ศาลวินิจฉัยไว้แต่เดิม

อย่างไรก็ตาม นับแต่มีการแก้ไขมาตรา 134 ในปี พ.ศ.2547 จนถึงปัจจุบันนี้ ยังไม่ปรากฏว่ามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยถึงผลของการแจ้งข้อหาไม่ถูกต้อง ทั้งกรณีการไม่แจ้งรายละเอียดของข้อเท็จจริงหรือฐานความผิดเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง และการไม่แจ้งข้อหาโดยไม่แจ้งรายละเอียดของข้อเท็จจริงและฐานความผิดทั้งสองส่วน ผู้เขียนจึงเห็นว่า ประเด็นเรื่องผลของการไม่แจ้งข้อหาในชั้นสอบสวนนี้จึงยังคงเป็นข้อถกเถียงในทางวิชาการอยู่ต่อไปจนกว่าจะมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตตัดสินเป็นบรรทัดฐาน

2.4 การพิพากษาคดีเมื่อมีการแจ้งข้อหาไม่ถูกต้อง

โดยทั่วไปหลักการพิพากษาไม่เกินคำขอ คือ การพิพากษายกฟ้องในกรอบของการพิพากษาโดยไม่นอกฟ้องนอกประเด็น ซึ่งในการพิจารณาคดีเพื่อทำคำพิพากษาของศาลจึงจำต้องผูกพันตามข้อหาในฟ้อง ดังนั้น กรอบและขอบเขตของการตีความหลักดังกล่าว คือ ข้อหาที่กล่าวในคำฟ้องนั่นเอง ด้วยเหตุดังกล่าว ทำให้การบรรยายฟ้องและความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “ข้อหา” จึงมีความสำคัญอย่างมาก โดยหากตีความความหมายของ “ข้อหา” ตามที่ผู้เขียนเสนอว่าคือ การแจ้งการกระทำที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดเพื่อให้ผู้ต้องหาสามารถเข้าใจการกระทำที่กล่าวหาว่าตนได้กระทำไปและการกระทำนั้นเป็นความผิด และปรับเปลี่ยนแนวทางในการบรรยายคำฟ้องของพนักงานอัยการที่มักจะเป็นการบรรยายฟ้องแบบสั้นเพียงเพื่อให้ครบองค์ประกอบความผิดเท่านั้น โดยเพิ่มรายละเอียดอื่นๆ ที่ไม่ได้ใช้เพื่ออ้างเป็นข้อเท็จจริงขององค์ประกอบความผิดลงไปคำฟ้องด้วย ก็ย่อมจะทำให้ศาลสามารถพิพากษาคดีดังกล่าวได้โดยไม่ถือว่าเป็นกรณีนอกฟ้องนอกประเด็นแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมวิธีการแจ้งข้อหาตามวิธีพิจารณาความอาญาใหม่ในปี พ.ศ. 2547 ก็ยังคงมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการทำคำพิพากษาในกรณีที่มีการแจ้งข้อหาโดยไม่ชอบตามที่กฎหมายกำหนดในทางปฏิบัติ ซึ่งผู้เขียนขอยกประเด็นปัญหาขึ้นวิเคราะห์ 2 เรื่อง ดังนี้

- (1) การแจ้งข้อหากับการพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุคำฟ้องเคลือบคลุม
- (2) การพิพากษาคดีอาญาที่ไม่ได้แจ้งข้อหาตามวิธีการที่กำหนด

2.4.1 การแจ้งข้อหาในชั้นการบรรยายฟ้องกับการพิพากษายกฟ้อง เพราะเหตุคำฟ้องเคลือบคลุม

ในการบรรยายคำฟ้องคดีอาญานั้น จำเป็นต้องมีรายละเอียดครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 158²⁶ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากขาดรายละเอียดส่วนใดส่วนหนึ่ง ย่อมถือว่าคำฟ้องนั้นเป็นฟ้องที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเป็นเหตุให้ศาลไม่รับคำฟ้องนั้นไว้พิจารณา

ในการบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการ ซึ่งถือเป็นวิธีการแจ้งข้อหาทางหนึ่งในกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะมาตรา 158(5) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เป็นปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการตีความเป็นอย่างมากว่า การบรรยาย

²⁶ มาตรา 158 บัญญัติว่า “ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ และมี

- (1) ชื่อศาลและวันเดือนปี
- (2) คดีระหว่างผู้ใดโจทก์ผู้ใดจำเลย และฐานความผิด
- (3) ตำแหน่งพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์ ถ้าราษฎรเป็นโจทก์ให้ใส่ชื่อตัว นามสกุล อายุ ที่อยู่ ชาติและบังคับ
- (4) ชื่อตัว นามสกุล ที่อยู่ ชาติและบังคับของจำเลย
- (5) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี

ในคดีหมิ่นประมาท ถ้อยคำพูด หนังสือ ภาพขีดเขียนหรือสิ่งอื่นอันเกี่ยวกับข้อหมิ่นประมาท ให้กล่าวไว้โดยบริบูรณ์หรือติดมาท้ายฟ้อง

- (6) อ้างมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด
- (7) ลายมือชื่อโจทก์ ผู้เรียง ผู้เขียนหรือพิมพ์ฟ้อง”

ข้อเท็จจริงอย่างไร จึงจะถือว่าเพียงพอที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาและต่อสู้คดีได้ถูกต้อง เนื่องจากทางปฏิบัติในการบรรยายฟ้องอาญาของพนักงานอัยการที่กระทำแบบสั้นเพียงให้ครบองค์ประกอบความผิดนั้น จะพิจารณาอย่างไรว่าคำฟ้องนั้นเพียงพอที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาและต่อสู้คดีได้อย่างถูกต้อง

เมื่อพิจารณาแนวคำวินิจฉัยของศาลเกี่ยวกับลักษณะคำฟ้องที่ศาลวินิจฉัยว่าเป็นฟ้องเคลือบคลุมนั้น เห็นว่าศาลก็ยังมีได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องไว้อย่างชัดเจน เช่น

- คำพิพากษากฎีกาที่ 9051/2547 โจทก์ได้บรรยายฟ้องว่าจำเลยได้ปลอมเช็ค 53 ฉบับ อันเป็นเอกสารสิทธิ ขอให้ลงโทษตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 265 แม้ไม่ได้บรรยายว่าปลอมตัวเงินตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 266(4) แต่เช็คก็เป็นตัวเงินชนิดหนึ่ง คำบรรยายฟ้องเช่นนี้ทำให้จำเลยสามารถเข้าใจข้อหาได้โดยถูกต้องแล้วว่าโจทก์กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิดอย่างไร แม้โจทก์มิได้ระบุประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 266(4) ไว้ในคำขอท้ายฟ้อง คำฟ้องของโจทก์ชอบด้วย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158(5) แล้ว

- คำพิพากษากฎีกาที่ 6632/2540 โจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยโดยปราศจากเหตุอันสมควรได้พรากเด็กหญิง ส.อายุ 13 ปีเศษ ไปเสียจากความปกครองดูแลของ ป. ผู้เป็นมารดาเพื่อการอนาจาร ครอบงำประกอบความผิดฐานพรากผู้เยาว์แล้ว หากจำต้องบรรยายว่าจำเลยกระทำอนาจารอย่างไรไม่ ฟ้องโจทก์สมบูรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158(5) ไม่เป็นฟ้องเคลือบคลุม

- คำพิพากษากฎีกาที่ 2862/2539 แม้คำฟ้องของโจทก์จะบรรยายว่าจำเลยทั้งสี่เบิกความเท็จเป็นข้อสำคัญแต่ก็ไม่ได้บรรยายว่าข้อสำคัญนั้นเป็นอย่างไรจึงเป็นฟ้องเคลือบคลุมไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158(5)²⁷

- คำพิพากษากฎีกาที่ 616/2535 ฟ้องของโจทก์ซึ่งกล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิดฐานยักยอก แม้จะมีได้อ้างในคำฟ้องว่าเงินที่ผู้เสียหายมอบให้แก่จำเลยเป็นเงินมัดจำซื้อ

²⁷ แนวการวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการบรรยายฟ้องในเรื่องเบิกความเท็จนี้ ศาลตีความว่าการบรรยายฟ้องจะต้องยืนยันข้อเท็จจริงว่าข้อความใดเป็นความเท็จหรือจริง หากบรรยายเพียงว่าจำเลยแจ้งแก่พนักงานสอบสวนอย่างหนึ่งแล้วมาเบิกความต่อศาลอีกอย่างหนึ่งอันเป็นการแตกต่างและขัดกัน แต่มิได้บรรยายว่าอย่างไรเป็นความเท็จอย่างไรเป็นความจริง คำฟ้องนั้นเป็นฟ้องเคลือบคลุม ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158(5) (โปรดดูคำพิพากษากฎีกาที่, 2372/2519, 1904/2523, 511/2524, 1976/2525, 1806/2526, 4974/2531)

บ้านจำนวนเท่าใด ต่อเติมบ้านจำนวนเท่าใดก็ตาม แต่ก็ถือเป็นฟ้องที่บรรยายถึงการกระทำที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำผิด มีข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จะทำให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี จึงเป็นฟ้องที่สมบูรณ์ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158(5) หาเป็นฟ้องเคลือบคลุมไม่

- คำพิพากษาฎีกาที่ 13/2524 ฟ้องบรรยายว่าจำเลยเข้าไปและปิดกั้นตึกแถวของโจทก์ แล้วจำเลยทำให้ทรัพย์สินของของโจทก์ที่อยู่ในตึกแถวเสียหาย โดยมีได้บรรยายชัดเจนว่าจำเลยกระทำการใดแก่ทรัพย์สินของต่าง ๆ ของโจทก์ให้เสียหาย ถ้าฟังจำเลยเข้าไปและปิดกั้นตึกแถวดังกล่าวย่อมไม่ทำให้เห็นได้ว่าได้ก่อให้เกิดความเสียหาย ทำลายหรือทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์แก่ทรัพย์สินของต่าง ๆ ของโจทก์ ความเสียหายของแบตเตอรี่และอาหารบูดเน่านั้นเป็นไปตามสภาพของทรัพย์สินนั่นเอง หาใช่เกิดจากการกระทำของจำเลยไม่ ดังนี้ ถือได้ว่าฟ้องโจทก์ไม่ระบุถึงการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์เป็นฟ้องที่ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5)

- คำพิพากษาฎีกาที่ 1407/2522 ฟ้องโจทก์บรรยายข้อเท็จจริงและการกระทำของจำเลยว่าจำเลยซึ่งเป็นลูกจ้างของโจทก์ร่วมกระทำความผิดฐานลักขโมยแล้วโจทก์ยังได้บรรยายฟ้องกล่าวอ้างอีกว่า ในการกระทำอันเดียวกันนั้นเป็นการลักทรัพย์ คำฟ้องของโจทก์จึงขัดแย้งกันอยู่ในตัวเองเป็นฟ้องที่ไม่ถูกต้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158(5) จะรับไว้พิจารณาเอาโทษจำเลยมิได้²⁸

จากตัวอย่างของแนวคำวินิจฉัยของศาลจะเห็นได้ว่ากรวินิจฉัยเรื่องการบรรยายฟ้องอย่างไรถือเป็นคำฟ้องเคลือบคลุมยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าหลักในการวินิจฉัยเกี่ยวกับการบรรยายฟ้องว่าจะเป็ฟ้องเคลือบคลุมหรือไม่นี้ ประการแรก จำเป็นต้องพิจารณาที่ข้อเท็จจริงที่โจทก์ได้บรรยาย โดยเห็นว่าข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้องนั้นจะต้องมีสาระสำคัญเพียงพอเกี่ยวกับรายละเอียดของการกระทำที่อ้างว่าจำเลยกระทำผิด รวมทั้งเวลาและสถานที่ที่เกิดเหตุที่อ้างว่าจำเลยกระทำผิดอย่างชัดเจน หากโจทก์ได้บรรยายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดของจำเลยให้จำเลยสามารถเข้าใจข้อหาได้ดีแล้ว ย่อมถือว่าฟ้องนั้นชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158(5) ประการต่อมา ในส่วนของฐานความผิด ผู้เขียนเห็นว่าแม้จะปรากฏว่ามี การระบุฐานความผิดไม่ถูกต้อง ก็หาทำให้คำฟ้องนั้นเป็นฟ้องเคลือบคลุมไม่ เพราะการที่โจทก์ได้บรรยายการกระทำโดยมีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จำเลยจะนำไปในการต่อสู้คดี

²⁸ เช่นเดียวกับคำพิพากษาฎีกาที่ 30/2494

ตามเจตนารมณ์ที่กฎหมายมาตรานี้บัญญัติไว้แล้ว ก็ย่อมไม่ควรที่จะวินิจฉัยว่าการแจ้งฐานความผิดในคำฟ้องไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงที่ได้บรรยายไว้ว่าเป็นฟ้องเคลือบคลุม²⁹ แต่ควรพิจารณาวินิจฉัยคำฟ้องในส่วนของกรณการแจ้งฐานความผิดโดยอาศัยหลักในมาตรา 192 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ศาลลงโทษ ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

2.4.2 การแจ้งข้อหากับการพิพากษาไม่เกินคำขอ

หลัก “การพิพากษาไม่เกินคำขอ” มีความสัมพันธ์กับหลักการบรรยายฟ้องอย่างมาก กล่าวคือ โดยหลักศาลจะต้องผูกมัดกับข้อหาในคำฟ้องคดีอาญาโดยจะพิพากษาภายในกรอบของข้อหาเท่านั้น หากพิพากษานอกเหนือไปจากข้อหาในคำฟ้องย่อมเป็นการพิพากษาเกินคำขอ นอกฟ้องนอกประเด็น ซึ่งการบรรยายฟ้อง (ส่วนที่ถือว่าเป็นข้อหา) ในปัจจุบัน แบ่งได้ออกเป็น 2 ความเห็นอันจะมีผลต่อการพิพากษาตามหลักการพิพากษาไม่เกินคำขอ กล่าวคือ

- ความเห็นแรก เห็นว่าข้อหาคือฐานความผิด กรอบการพิพากษาของศาลจึงพิจารณาจากข้อเท็จจริงของแต่ละฐานความผิดเท่านั้น ศาลจะพิพากษาในความผิดฐานอื่นต่างจากฟ้องไม่ได้ เพราะคำฟ้องไม่มีข้อเท็จจริงในฐานความผิดดังกล่าว เว้นแต่ความผิดนั้นเป็นส่วนหนึ่งของความผิดที่ได้ฟ้อง การตีความจึงมีลักษณะเคร่งครัด เมื่อทางพิจารณาได้ความว่าจำเลยกระทำความผิดอีกฐานหนึ่งแตกต่างจากที่กล่าวในฟ้อง ศาลจะพิพากษายกฟ้องทั้งๆ ที่ความผิดพลาดดังกล่าวเป็นความผิดพลาดในทางเทคนิคหรือตามแบบพิธี (technically) เท่านั้น ผลเช่นนี้ทำให้จำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำผิดที่แท้จริงหลุดรอดความผิดไปเป็นจำนวนมากและก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่โจทก์ที่คดีของตนต้องถูกยกฟ้องด้วยความบกพร่องเพียงเล็กน้อยและไม่ถือว่าเป็นสาระสำคัญ

- ความเห็นที่สอง เห็นว่า ข้อหา คือการกระทำที่โจทก์อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด กรอบการพิพากษาของศาลจึงเป็นการพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำของจำเลยทั้งหมด ศาลจึงสามารถนำข้อเท็จจริงจากคำฟ้องไปปรับบทลงโทษจำเลยในความผิดตามที่พิจารณาได้ความได้ ซึ่งการตีความการแจ้งข้อหาตามแนวทางทางนี้เป็นการสอดคล้องกับการพิพากษาตาม มาตรา 192 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

²⁹ คณิต ฒ นคร, “รวมคำบรรยาย ภาคสอง สมัยที่ 56”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2546) น.159-160.

“ห้ามมิให้พิพากษา หรือสั่ง เกินคำขอ หรือที่มีได้กล่าวในฟ้องถ้าศาลเห็นว่า ข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในการพิจารณาแตกต่างกับข้อเท็จจริงดังที่กล่าวในฟ้อง ให้ศาลยกฟ้องคดี นั้น เว้นแต่ข้อแตกต่างนั้นมีใช้ในข้อสาระสำคัญและทั้งจำเลยมิได้หลงต่อผู้ ศาลจะลงโทษจำเลย ตามข้อเท็จจริงที่ได้ความนั้นก็”

ในกรณีข้อแตกต่างนั้นเป็นเพียงรายละเอียด เช่น เกี่ยวกับเวลาหรือสถานที่กระทำ ความผิดหรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กระชาก รีดเอาทรัพย์ ฉ้อโกง โกงเจ้าหนี้ ยักยอก รับของโจร และทำให้เสียทรัพย์ หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดโดยเจตนากับประมาท มิให้ถือว่าต่างกันข้อสาระสำคัญ ทั้งมิให้ถือว่าข้อที่พิจารณาได้ความนั้นเป็นเรื่องเกินคำขอหรือ เป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษ เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่าการที่ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลย หลงต่อผู้ แต่ทั้งนี้ศาลจะลงโทษจำเลยเกินอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดที่โจทก์ ฟ้องไม่ได้

ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงบางข้อดังกล่าวในฟ้อง และตามที่ปรากฏในทางพิจารณา ไม่ใช่เป็นเรื่องที่โจทก์ประสงค์ให้ลงโทษ ห้ามมิให้ศาลลงโทษจำเลยในข้อเท็จจริงนั้น ๆ

ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงตามฟ้องนั้นโจทก์สืบสม แต่โจทก์อ้างฐานความผิดหรือบท มาตราผิด ศาลมีอำนาจลงโทษจำเลยตามฐานความผิดที่ถูกต้องได้

ถ้าความผิดตามที่ฟ้องนั้นรวมการกระทำหลายอย่าง แต่ละอย่างอาจเป็นความผิดได้ อยู่ในตัวเอง ศาลจะลงโทษจำเลยในการกระทำผิดอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่พิจารณาได้ความก็ได้”

ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการตีความการแจ้งข้อหาตามความเห็นที่สองนี้ เป็นการตีความ เพื่อปรับใช้กฎหมายที่มีลักษณะยืดหยุ่น เหมาะสมกับแต่ละคดีและไม่เคร่งครัดมากเกินไป กล่าวคือเมื่อโจทก์ได้บรรยายข้อหา หรือการกระทำผิดของจำเลยในคำฟ้องและขอให้ลงโทษจำเลย ในความผิดฐานหนึ่ง แต่ทางพิจารณากลับได้ความเป็นความผิดอีกฐานหนึ่ง ศาลซึ่งทำหน้าที่ใน การค้นหาความจริงสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยในความผิดตามที่ได้ความในทางพิจารณาได้ เพื่อเป็นการสนองต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษ หากจากการค้นหาความจริงของศาลพบว่า จำเลยได้กระทำความผิดนั้นจริง นอกจากนี้ ข้อบกพร่องของโจทก์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการระบุ เวลา สถานที่ที่กระทำความผิดหรือฐานความผิดในฟ้องผิดพลาดไม่มีผลต่อการพิพากษาของศาล อีกต่อไป เมื่อศาลสามารถค้นหาความจริงที่ถูกต้องได้เอง ข้อบกพร่องเหล่านี้จึงเป็นเพียงข้อผิด หลงเล็กน้อย อันไม่เป็นสาระสำคัญที่ศาลจะพิพากษายกฟ้อง จะเห็นได้ว่าบทบาทของศาลในการ สืบพยานนี้ ทำให้การใช้หลัก “การพิพากษาไม่เกินคำขอ” เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย และยอมทำให้ศาลสามารถลงโทษผู้กระทำผิดที่ แท้จริงได้และทำให้ปัญหาการยกฟ้องด้วยเหตุผลทางเทคนิคหมดสิ้นไปด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 192 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ผู้เขียนมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยโดยอาศัยมาตรา 192 นี้อยู่เช่นกัน กล่าวคือ เนื่องจากบทบัญญัติของมาตรา 192 นี้มีอยู่ด้วยกันหลายวรรค และดุลยพินิจในการเลือกใช้บทบัญญัติในแต่ละวรรคก็ยังไม่แน่นอน จึงอาจมีปัญหาในการใช้ดุลยพินิจที่จะมีคำพิพากษาไม่เกินคำขอ เช่น

ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 772/2534 ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยโดยข้อเท็จจริงว่า โจทก์กล่าวในฟ้องว่าจำเลยลักทรัพย์ของผู้เสียหายในเคหสถานในเวลากลางคืนโดยเข้าทางช่องทางซึ่งทำขึ้นโดยไม่ได้เจตนาให้เป็นทางคนเข้าโดยไม่ได้รับอนุญาตอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 335(1),(4),(8) การเข้าไปในเคหสถานโดยไม่ได้รับอนุญาตถือได้ว่าเป็นการเข้าไปในเคหสถานโดยไม่มีเหตุอันสมควรนั้นเองความผิดฐานลักทรัพย์ในเคหสถานจึงเป็นความผิดที่รวมการกระทำผิดฐานบุกรุกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 364 อยู่ด้วยในตัว แม้โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานลักทรัพย์ในเคหสถานในเวลากลางคืน แต่เมื่อข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในทางพิจารณาได้ความว่าจำเลยกระทำผิดฐานบุกรุกในเวลากลางคืน จึงไม่ใช่เป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษจำเลยฐานบุกรุกในเวลากลางคืน ดังนั้น ศาลลงโทษจำเลยฐานบุกรุกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 365(3) ประกอบมาตรา 364 ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคท้าย ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวทางการวินิจฉัยดังกล่าว

แต่ในคำพิพากษาฎีกาที่ 2624/2541 ศาลวินิจฉัยว่าโจทก์บรรยายฟ้องว่าจำเลยร่วมกันบุกรุกในเวลากลางคืน แต่ไม่ได้ขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 365 (บุกรุกโดยมีเหตุฉกรรจ์) ดังนี้ ศาลจะลงโทษตามมาตรา 365 ไม่ได้ เพราะโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 365 สูงกว่ามาตรา 364 เป็นการเกินคำขอต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคหนึ่ง ด้วยความเคารพต่อคำวินิจฉัยของศาล ผู้เขียนเห็นว่า ตามข้อเท็จจริงนี้ ศาลอาจลงโทษลงจำเลยฐานบุกรุกโดยมีเหตุฉกรรจ์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 365 ได้ โดยอาศัยหลักกฎหมายตามมาตรา 192 วรรคสี่ กล่าวคือ หากโจทก์ได้บรรยายข้อเท็จจริงในฟ้องไว้โดยชัดแจ้งแล้วว่า จำเลยร่วมกันบุกรุกในเวลากลางคืนและสามารถนำสืบข้อเท็จจริงในชั้นพิจารณาได้ความตามที่บรรยายฟ้องไว้แล้ว การที่ไม่ได้อ้างฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 365 น่าจะถือว่าเป็นกรณีที่โจทก์เพียงอ้างฐานความผิดหรือบทมาตราผิดเท่านั้น

นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่า โดยลักษณะของบทบัญญัติมาตรา 192 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้จำกัดเหตุที่ศาลสามารถพิพากษาได้โดยไม่เป็นการพิพากษาเกินคำขอไว้นี้ เป็นการนำเอาปัญหาการยกฟ้องของศาลด้วยเหตุผลทางเทคนิคมาบัญญัติไว้ในตัวบทกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งบางกรณีผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่เป็นธรรมต่อจำเลยเป็นอย่างมาก เช่น ในกรณีที่จำเลยกระทำความผิดโดยประมาทกับเจตนาซึ่งตามหลักในมาตรา 192 มิให้ถือว่าต่างกันในเรื่องสาระสำคัญ เช่นนี้ หากคำฟ้องไม่ได้บรรยายหรือกล่าวถึงข้อเท็จจริงอันเป็นรายละเอียดแห่งการกระทำความผิดทั้งหมดของจำเลย เช่น กรณีดังกล่าวโจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หากโจทก์บรรยายฟ้องข้อเท็จจริงในคดีเพียงเพื่อให้ครบองค์ประกอบในความผิดฐานนี้เท่านั้น โดยไม่ระบุดetailข้อเท็จจริงในคดีอย่างอื่นที่มีความเกี่ยวข้องและอาจแสดงให้เห็นได้ว่าการกระทำของจำเลยในคดีนี้เป็นการกระทำโดยมีเจตนาฆ่า และในที่สุดศาลพิพากษาลงโทษฐาน ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา จะเห็นว่า จำเลยไม่มีโอกาสทราบข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวกับการมีเจตนาฆ่าของจำเลยในคำฟ้องมาก่อนจึงขาดโอกาสในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อต่อสู้คดีในประเด็นนั้นๆ ซึ่งถือว่าไม่เป็นธรรมต่อจำเลยและยังเป็นการขัดต่อหลักฟังความทุกฝ่ายอีกด้วย

หรือในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้เฉพาะในกรณีที่เป็นความผิดที่แตกต่างกันระหว่างความผิดฐาน ลักทรัพย์ กรรโชก ริดเอาทรัพย์ ฉ้อโกง โกงเจ้าหนี้ ยักยอก รับของโจร และทำให้เสียทรัพย์ มิให้ถือว่าแตกต่างกันในสาระสำคัญ ด้วยเหตุนี้ หากเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่แตกต่างกันในฐานความผิดอื่น เช่น โจทก์บรรยายข้อเท็จจริงในคำฟ้องว่าจำเลยได้ใช้มีดกรีดกระเป๋าแล้วล้วงเงินผู้เสียหายไปโดยผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บเป็นรอยแผลบริเวณที่โดยกรีดกระเป๋า แล้ววิ่งหลบหนีไป โดยโจทก์บรรยายฟ้องขอให้ลงโทษในฐานชิงทรัพย์ โดยไม่ได้กล่าวถึงความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ไว้ หากศาลพิจารณาได้ความว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ เช่นนี้ กรณีย่อมไม่อาจอ้างมาตรา 192 วรรคสามได้ ศาลจึงไม่สามารถพิพากษาลงโทษจำเลยฐานวิ่งราวทรัพย์ได้ เพราะถือว่าเป็นกรณีที่โจทก์ไม่ประสงค์จะลงโทษ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นการยกฟ้องเพราะเหตุผลทางเทคนิคเท่านั้น³⁰

³⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 6781/2543 โจทก์มิได้บรรยายฟ้องว่าจำเลยฉกฉวยเอาพลอยของผู้เสียหายพาหนีไปซึ่งหน้า อันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์และคำขอทำยฟ้องก็ได้ขอให้ลงโทษฐานวิ่งราวทรัพย์ จึงเห็นได้ว่าโจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษจำเลยที่ 2 ในความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ อันเป็นความผิดที่มีลักษณะพิเศษไปจากการกระทำความผิดฐานลัก

ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 192 จึงอาจไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องการพิพากษาไม่เกินคำขอที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุมทุกกรณี แต่ผู้เขียนเห็นว่าวิธีการแก้ปัญหาเรื่องการพิพากษาไม่เกินคำขอนี้ ขึ้นอยู่กับวิธีบรรยายฟ้องเป็นสำคัญ หากบุคคลากรในกระบวนการยุติธรรมได้ตีความหมายของการแจ้งข้อหา โดยเฉพาะการบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการซึ่งเป็นการแจ้งข้อหาในชั้นพิจารณาอันหนึ่ง โดยตีความว่า การแจ้งข้อหาคือการแจ้งหรือบรรยายข้อเท็จจริงเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่จำเลยก่อขึ้น หรือการแจ้งหรือบรรยายถึงการกระทำของจำเลยที่โจทก์อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดที่โจทก์ฟ้องให้ครบถ้วน การแจ้งข้อหาโดยมีรายละเอียดดังกล่าวย่อมทำให้ศาลสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้แม้จะเป็นความผิดที่ต่างจากฟ้องก็ตาม นอกจากนี้ การพิพากษาเช่นนี้ยังไม่เป็นเหตุให้จำเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดีอีกด้วย เนื่องจากจำเลยทราบข้อเท็จจริงที่โจทก์บรรยายในคำฟ้องอันศาลสามารถหยิบยกมาปรับบทกฎหมายและลงโทษจำเลยได้ ซึ่งสามารถแก้ปัญหาคารยกฟ้องของศาลด้วยเหตุผลทางเทคนิคที่ดีอีกวิธีหนึ่งด้วย ซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 192 ไม่สามารถทำได้

2.5 ข้อหากับผลกระทบที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรม

หลังจากที่ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องความหมายของคำว่าข้อหา และการแจ้งข้อหา ในประเด็นต่างๆ มาพอสมควรแล้ว จึงควรพิจารณาด้วยว่า ตัวข้อหาในการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยนั้น ส่งผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม หรือส่งผลกระทบต่อขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาหรือการดำเนินคดีแพ่งที่มีความเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหรือไม่ อย่างไร ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ข้อหาและส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน จะกระทั่งในชั้นพิจารณาคดี รวมทั้งผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังกล่าว นอกจากนี้ ยังเห็นว่าในส่วนของคดีแพ่งที่มีความ

ทรัพย์สินธรรมดาและมีโทษองค์ประกอบอย่างหนึ่งของความผิดฐานชิงทรัพย์ การที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำเลยที่ 2 ในความผิดฐานชิงทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 จึงเป็นการไม่ถูกต้อง ศาลฎีกาขอที่จะพิพากษาแก้และพิพากษาลงโทษจำเลยที่ 2 ในข้อหาความผิดฐานลักทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335(6) และ (7) วรรคสอง ซึ่งเป็นความผิดที่ประกอบเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของความผิดฐานชิงทรัพย์ให้ถูกต้องได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคท้าย

เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้น ข้อหาก็คือประเด็นสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินคดีดังที่จะกล่าวต่อไป

2.5.1 ข้อหากับการออกหมายจับผู้ต้องหา

การออกหมายจับในปัจจุบันเป็นอำนาจของศาล โดยผู้มีหน้าที่ร้องขอให้ศาลออกหมายจับคือพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานตำรวจ ตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเงื่อนไขของการที่ศาลจะออกหมายจับบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 59/1 ระบุไว้ว่าจะต้องปรากฏพยานหลักฐานตามสมควร (probable cause) ที่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่ามีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นได้ ซึ่งคำว่า “หลักฐานตามสมควร” นั้นเป็นถ้อยคำเดียวกับที่ใช้ในมาตรา 134 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการแจ้งข้อหาที่บัญญัติว่า “...การแจ้งข้อหาตามวรรคหนึ่งจะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา...” เห็นได้ว่าคำว่า “หลักฐานตามสมควร” ในทั้งสองกรณีมีความหมายเช่นเดียวกัน กล่าวคือ พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ร้องขอต่อศาลเพื่อออกหมายจับรวมทั้งมีหน้าที่ในการแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาด้วยนั้น ก่อนที่จะดำเนินการตามหน้าที่ดังกล่าวได้ พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้พอสมควรที่สามารถทำให้ศาลเชื่อได้ว่าบุคคลที่ประสงค์จะให้ศาลออกหมายจับเป็นผู้กระทำความผิด และขณะเดียวกันพยานหลักฐานที่รวบรวมได้นั้นพอสมควรที่จะกล่าวหาว่าผู้ต้องหาน่าจะเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ พยานหลักฐานตามสมควรนั้น ไม่น่าจะถึงขนาดที่พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้อย่างแน่ชัด หรือมั่นคงเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาในชั้นศาล

ดังนั้น คำร้องขอออกหมายจับของพนักงานสอบสวนที่ยื่นต่อศาลจึงจำเป็นต้องระบุข้อเท็จจริงแห่งการกระทำของบุคคลที่ต้องการให้ศาลออกหมายจับพอสมควรที่จะทำให้ศาลเชื่อว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด และพนักงานสอบสวนต้องระบุข้อหาในส่วนที่เป็นฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติอื่นที่มีโทษทางอาญาที่ประสงค์ให้ศาลออกหมายจับด้วย³¹ ซึ่งการที่ศาลจะพิจารณาออกหมายจับให้แก่พนักงานสอบสวนหรือไม่นั้น ศาลพิจารณาตาม

³¹ โปรดดูผนวก ง

หลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 ข้อ 14, 16, 17, 18³² ซึ่งภายหลังจากที่ศาลพิจารณาคำร้อง

³² ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 ที่เกี่ยวข้อง บัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 14 การร้องขอให้ออกหมายจับ ผู้ร้องขอต้องเสนอพยานหลักฐานตามสมควรว่า ผู้จะถูกจับน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าผู้จะถูกจับไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัด โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรให้สันนิษฐานว่าผู้นั้นจะหลบหนี

ข้อ 16 การเสนอพยานหลักฐานต่อผู้พิพากษา ให้ผู้ร้องขอสาบานหรือปฏิญาณตน และแถลงด้วยตนเอง รวมทั้งตอบคำถามของผู้พิพากษาเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน หรือพยานหลักฐานที่สนับสนุนถึงเหตุแห่งการขอออกหมายจับนั้น

ผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือทราบข้อมูลอันเป็นเหตุแห่งการออกหมายจับหรือหมายค้นควรมาเบิกความต่อผู้พิพากษาด้วยตนเอง และหากบุคคลดังกล่าวมาเบิกความให้ผู้พิพากษาบันทึกสาระสำคัญโดยย่อและให้บุคคลนั้นลงลายมือชื่อไว้

ในกรณีที่ผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือทราบข้อมูลตามวรรคสองไม่สามารถมาเบิกความต่อผู้พิพากษาได้ผู้ร้องขออาจใช้บันทึกถ้อยคำของบุคคลดังกล่าวที่ได้สาบานตนว่าจะให้ถ้อยคำตามความเป็นจริง และได้กระทำต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นใหญ่นั้นได้ลงลายมือชื่อรับรองว่าได้มีการให้ถ้อยคำตรงตามบันทึก เสนอเป็นพยานหลักฐานประกอบคำเบิกความของผู้ร้องขอก็ได้

ข้อ 17 พยานหลักฐานที่อาจพิสูจน์ได้ว่ามีเหตุสมควรในการออกหมายจับหรือหมายค้นให้รวมถึง

(1) ข้อมูลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวน เช่น บันทึกการสอบสวน บันทึกถ้อยคำของสายลับหรือของเจ้าพนักงานที่ได้จากการแฝงตัวเข้าไปในองค์กรอาชญากรรม ข้อมูลที่ได้จากรายงานของแหล่งข่าวของเจ้าพนักงานหรือการหาข่าวจากผู้กระทำความผิดที่ทำได้เป็นลายลักษณ์อักษร และข้อมูลที่ได้จากรายงานการฝ้าสังเกตการณ์ของเจ้าพนักงานที่ทำได้เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นต้น

ขอออกหมายจับของพนักงานสอบสวนแล้ว ศาลมีอำนาจใช้ดุลยพินิจออกหมายจับให้หรือไม่ก็ได้ โดยศาลต้องทำเป็นคำสั่งที่ระบุเหตุผลในการออกหรือไม่ออกหมายจับให้ชัดเจน และแม้ว่าใน คำร้องขอออกหมายจับของพนักงานสอบสวนจะระบุข้อเท็จจริงแห่งการกระทำที่เป็นเหตุแห่งการ ออกหมายจับและข้อหาในส่วนที่เป็นฐานความผิดที่ขอให้ศาลออกหมายจับไว้อย่างหนึ่ง แต่หาก ศาลพิจารณาข้อเท็จจริงตามคำร้องขอออกหมายจับแล้วเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิด กฎหมายอีกฐานหนึ่ง หรือเป็นเพียงความผิดเพียงฐานใดฐานหนึ่งในความผิดที่พนักงานสอบสวน ยื่นคำร้องขอออกหมายจับมา ศาลมีอำนาจใช้ดุลยพินิจออกหมายจับให้พนักงานสอบสวนใน ข้อหาที่ศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่าเป็นข้อหาที่ถูกต้องและสอดคล้องกับข้อเท็จจริงแห่งการกระทำ ของผู้ถูกออกหมายจับตามที่ระบุในคำร้อง

ตัวอย่างในกรณีนี้คือ การที่พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลอาญาเพื่อให้ออก หมายจับแกนนำกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จำนวน 9 คน ในข้อหาความผิดฐาน ร่วมกันเป็นกบฏ สะสมกำลังพลหรืออาวุธ ตระเตรียมการอื่นใด หรือสมคบกันเพื่อเป็นกบฏ กระทำ ให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือ หรือวิธีอื่นใด อันมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่ง หมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือติชมโดยสุจริตเพื่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในกฎหมาย แผ่นดินหรือรัฐบาลโดยใช้กำลังข่มขืนใจ หรือใช้กำลังประทุษร้ายเพื่อ ให้เกิดความปั่นป่วน หรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นใน ราชอาณาจักร หรือเพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน มั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ใช้กำลังประทุษร้าย ชูเชิญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดความ

(2) ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์ หรือที่ได้จากการใช้เครื่องมือทาง วิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี เช่น เครื่องมือตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์นิ้วมือ เครื่องมือตรวจพิสูจน์ของ กลางเครื่องจับเท็จ เครื่องมือตรวจโลหะ และเครื่องมือตรวจพิสูจน์ทางพันธุกรรม เป็นต้น

(3) ข้อมูลที่ได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ข้อมูลที่ได้จากจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

(4) ข้อมูลที่ได้จากหนังสือของพนักงานอัยการร้องขอให้จัดการให้ได้ตัวผู้ต้องหา (อ.ก. 29)

ข้อ 18 ในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ออกหมายจับหรือ หมายค้นผู้พิพากษาไม่จำเป็นต้องถือเคร่งครัดเช่นเดียวกับการรับฟังพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิด ของจำเลย

วุ่นวายในบ้านเมืองโดยมีอาวุธ โดยเป็นหัวหน้าหรือผู้มีหน้าที่สั่งการและเจ้าพนักงานสั่งให้เลิกไป แต่ไม่เลิก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 113, 114, 116, 215 และ 216 ซึ่งศาลอาญาได้พิจารณาคำร้องประกอบพยานหลักฐานแล้วมีคำสั่งให้ออกหมายจับแกนนำกลุ่มพันธมิตรฯ ทั้ง 9 คน (ผู้ต้องหา) ตามข้อหาดังกล่าวข้างต้น ซึ่งผู้ต้องหาทั้ง 9 คนได้อุทธรณ์คำสั่งของศาลอาญาดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์เพื่อขอให้เพิกถอนหมายจับ

ต่อมาศาลอุทธรณ์ได้มีคำพิพากษาแก้คำสั่งศาลอาญาโดยให้เพิกถอนหมายจับผู้ต้องหาทั้ง 9 คนเฉพาะข้อหาความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 113 (กบฏ) , มาตรา 114 (สะสมกำลังพลหรืออาวุธ เตรียมการอื่นใด หรือสมคบกันเพื่อเป็นกบฏ) , มาตรา 216 (เจ้าพนักงานสั่งให้ผู้ที่มีอาวุธเพื่อกระทำความผิดตามมาตรา 215 เลิกกระทำแต่ไม่เลิก) โดยให้ออกหมายจับเฉพาะข้อหาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 116 (กระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือ หรือวิธีอื่นใด อันมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือติชมโดยสุจริตเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดินหรือรัฐบาลโดยใช้กำลังข่มขู่ใจ หรือใช้กำลังประทุษร้ายเพื่อให้เกิดความปั่นป่วน หรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชนถึงขนาดที่จะก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร หรือเพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน) และมาตรา 215 (มีอาวุธกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง) โดยให้เหตุผลแห่งการวินิจฉัยว่า การพิจารณาออกหมายจับบุคคลใดหรือไม่ ในเบื้องต้นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงตามคำร้องว่ามีรายละเอียดแห่งการกระทำความผิดที่จะรับฟังได้พอสังเขปว่า น่าจะมีการกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ ถ้าข้อเท็จจริงตามคำร้องขอออกหมายจับไม่เข้าข่ายหรือไม่น่าจะมีการกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา ก็ไม่มีเหตุที่จะไต่สวนคำร้องเพื่อออกหมายจับ ศาลสามารถยกคำร้องได้โดยไม่ต้องไต่สวนเพื่อพิจารณาถึงรายละเอียดการกระทำความผิดของผู้ต้องหาทั้ง 9 คนตามคำร้องขอออกหมายจับของผู้ร้อง แม้การกระทำดังกล่าวอาจเป็นความผิดต่อกฎหมาย และพนักงานสอบสวนตั้งข้อกล่าวหาว่าผู้ต้องหาทั้ง 9 คน กระทำความผิดฐานเป็นกบฏ แต่ก็ยังไม่มีเหตุอันควรที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาทั้ง 9 คนในความผิดดังกล่าว เพราะเป็นการตั้งข้อกล่าวหาที่ค่อนข้างจะเลื่อนลอย ส่วนข้อหาเมื่อเจ้าพนักงานสั่งผู้ที่มีอาวุธเพื่อกระทำความผิดตามมาตรา 215 ให้เลิกไป ผู้ใดไม่เลิก นั้นก็ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงจากคำร้องขอออกหมายจับว่ามีเจ้าพนักงานผู้ใดสั่งให้ผู้ต้องหาทั้ง 9 คน เลิกกระทำความผิดดังกล่าวแล้วผู้ต้องหาทั้ง 9 คนไม่เลิก จึงไม่มีเหตุอันควรที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาทั้ง 9 คนในความผิดนี้ และเมื่อไม่มีเหตุอันควรที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาทั้ง 9 คนใน

ความผิดฐานกบฏแล้ว จึงไม่ควรออกหมายจับผู้ต้องหาทั้ง 9 ในข้อหาสะสมกำลังพลหรืออาวุธ
ตระเตรียมการอื่นใดหรือสมคบกันเพื่อเป็นกบฏด้วย³³

จากกรณีตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า “ข้อหา” เป็นตัวแปรสำคัญต่อการใช้ดุลยพินิจ
ของศาลในการพิจารณาออกหมายจับผู้ต้องหา กล่าวคือ หากพนักงานสอบสวนระบุข้อเท็จจริง
แห่งการกระทำผิดที่จะขอออกหมายจับและปรับบทว่ากระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิดฐานใด (ซึ่ง
ความหมายของคำว่า “ข้อหา” ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2) รุนแรงหรือหนักกว่าที่ควรจะเป็น
หรือไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรที่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อในเบื้องต้นได้ว่าการกระทำผิดอัน
เป็นเหตุที่ศาลสามารถออกหมายจับได้ ศาลย่อมไม่ออกหมายจับให้ตามคำร้องหรืออาจแก้ไข
ข้อหาในส่วนที่เป็นฐานความผิด ซึ่งต้องระบุในหมายจับให้ถูกต้องและสอดคล้องกับข้อเท็จจริง
แห่งการกระทำผิด

อย่างไรก็ดี มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า คำสั่งศาลชั้นต้นที่ออกหมายจับบุคคลใด
บุคคลหนึ่งหรือหลายคนนั้นสามารถอุทธรณ์หรือฎีกาไปยังศาลสูงได้เช่นเดียวกับกรณีที่ศาลมีคำสั่ง
ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา
119 ทวิ ได้หรือไม่อย่างไร ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เครื่องมือในการดำเนินคดีอาญามีอยู่สองอย่าง คือ
พยานหลักฐานอย่างหนึ่งและมาตรการบังคับอีกอย่างหนึ่ง³⁴ ซึ่งการจับกุมบุคคลนั้น ถือเป็น
มาตรการบังคับในทางอาญาอย่างหนึ่งเพื่อเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิและ
เสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก โดยแต่เดิมกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐ คือพนักงาน
ฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจออกหมายจับได้เอง อันเป็นการให้อำนาจแก่เจ้า
พนักงานของรัฐเป็นอย่างมาก โดยที่ไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกแต่อย่างใด ทำให้การ
คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาไม่อาจกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จนต่อมาเมื่อมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ.2540
และมีการแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้มีการเปลี่ยนแปลง
ให้ผู้ที่มิอำนาจในการออกหมายจับ คือ ศาล อันถือเป็นการให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐจาก
องค์กรภายนอก เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาได้มากยิ่งขึ้น โดยศาลมีอำนาจใช้

³³ คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในคดีหมายเลขแดงที่ 8627-8628/2551 ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2551
(ที่มา <http://www.dailynews.com> ข่าวการเมือง ข้อมูล ณ วันที่ 10 ตุลาคม 2551)

³⁴ คณิต ณ นคร, “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร:
บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2549), น.200.

ดุลยพินิจในการออกหมายจับบุคคลได้ด้วยตนเองหรือเพราะเหตุที่มีผู้ร้องขอก็ได้ ซึ่งหมายจับนั้นคือ หมายอาญาประเภทหนึ่งและเป็นคำสั่งที่มีได้เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดคดี ซึ่งอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวที่จะดำเนินการออกหมายจับได้ตามมาตรา 24 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ในเมื่อการออกหมายจับเป็นเรื่องของการใช้อำนาจดุลยพินิจโดยแท้ของศาลในการออกมาตรการบังคับ จึงไม่อาจจะมีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำสั่งศาลชั้นต้นที่ออกหมายจับบุคคลตามคำร้องขอพนักงานสอบสวนได้ ทั้งนี้เพราะ การใช้อำนาจดุลยพินิจดังกล่าวของศาลมิใช่การใช้ดุลยพินิจตามอำเภอใจ เพราะศาลต้องดำเนินการตรวจสอบเหตุแห่งการขอออกหมายจับก่อน ตามหลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า เหตุแห่งการร้องขอออกหมายจับของพนักงานสอบสวนเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาข้างต้นแล้วก็ยอมใช้ดุลยพินิจออกหมายจับบุคคลให้ได้ อีกทั้งในบทบัญญัติมาตรา 59 วรรคท้ายแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า หากภายหลังที่ศาลได้ออกหมายจับไปแล้ว ปรากฏข้อเท็จจริงว่าการออกหมายจับดังกล่าวได้กระทำไปโดยฝ่าฝืนกฎหมาย ศาลสามารถมีคำสั่งให้เพิกถอนหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงหมายจับดังกล่าวได้ ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กฎหมายได้บัญญัติทางแก้ไขในกรณีที่ศาลใช้อำนาจดุลยพินิจในการออกหมายจับไปโดยบกพร่องไว้แล้ว โดยให้ศาลผู้ออกหมายจับนั้นมีอำนาจทบทวนและแก้ไขการใช้อำนาจดุลยพินิจของตนเองในการออกมาตรการบังคับดังกล่าวด้วยการเพิกถอนหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงหมายจับได้

2.5.2 ข้อหากับการยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

เมื่อผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ในระหว่างการสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการ หรือเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลแล้ว และจำเลยถูกควบคุมตัวอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี ผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาลได้ โดยการได้รับอนุญาตให้ประกันตัว (หรือปล่อยชั่วคราว) เป็นหลักทั่วไป ส่วนการไม่อนุญาตเป็นข้อยกเว้นและจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างเคร่งครัดและถี่ถ้วน ดังนั้น จะต้องถือ

เป็นหลักว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเว้นแต่มีเหตุจำเป็นที่ จะต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไว้³⁵

การที่ศาลจะใช้ดุลยพินิจวินิจฉัยสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้น เป็นไปตามหลัก กฎหมายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 108 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า

“ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

- (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา
- (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (3) พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- (4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- (5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
- (6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่
- (7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของ

พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบ การวินิจฉัยได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่า ข้อหาที่พนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้ต้องหาในชั้น สอบสวน หรือข้อหาที่พนักงานอัยการบรรยายไว้ในคำฟ้องซึ่งยื่นต่อศาลในชั้นพิจารณาคดีเป็น ข้อพิจารณาที่สำคัญประการหนึ่งของศาลในการวินิจฉัยการร้องขอปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือ จำเลย โดยบัญญัติไว้ในอนุมาตราหนึ่งของมาตรา 108 ข้างต้นว่าให้ศาลพิจารณาถึงความหนัก เบาแห่งข้อหา ซึ่งหมายถึงความรุนแรงของอัตราโทษที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะได้รับตามข้อเท็จจริง แห่งการกระทำผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยและฐานความผิดที่ปรับเข้ากับข้อเท็จจริงนั้นตามที่ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้แจ้งให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบในชั้นสอบสวนหรือชั้น พิจารณาคดี กล่าวคือ หากข้อหาที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแจ้งแก่ผู้ต้องหาหรือ จำเลยเป็นข้อหาที่มีอัตราโทษสูง การใช้ดุลยพินิจของศาลในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว กรณีดังกล่าว ย่อมพึงต้องพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบ โดยต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่ เป็นเงื่อนไขตามอนุมาตรา 2 ถึงอนุมาตรา 7 ของบทบัญญัติมาตรา 108 ประกอบด้วย แต่ไม่ จำต้องพิจารณาในทุกเงื่อนไข เช่น พนักงานอัยการฟ้องจำเลยว่าฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 288 ซึ่งเป็นคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก

³⁵ ภัทรศักดิ์ วรรณแสง, “การใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราว”, ดุลพินิจ, ปีที่ 43 เล่มที่ 4, น. 34 (ตุลาคม – ธันวาคม 2539).

ตั้งแต่ 15 ถึง 20 ปี หากจำเลยยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวต่อศาล ศาลยอมพิจารณาถึงตัวข้อหาที่พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องจำเลยเป็นอันดับแรกว่าเป็นข้อหาที่มีอัตราโทษสูง อันเข้าเงื่อนไขทำให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

อย่างไรก็ตาม ศาลมิได้พิจารณาแต่เพียงเงื่อนไขในเรื่องความหนักเบาแห่งข้อหาเพียงประการเดียวเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขอื่นประกอบด้วย เช่นในกรณีตัวอย่างข้างต้น แม้คดีมีข้อหาหนัก แต่เมื่อได้สอบสวนพยานหลักฐานต่างๆ แล้ว ศาลเห็นว่าจำเลยไม่มีพฤติการณ์ที่จะหลบหนี และแม้ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจำเลยไป จำเลยก็ไม่ไปก่อให้เกิดภัยอันตรายหรือความเสียหายใดๆ ขึ้น เช่น ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐานในคดีหรือข่มขู่พยานบุคคลผู้เสียหาย รวมทั้งหลักประกันของจำเลยเพียงพอและน่าเชื่อถือ เช่นนี้ศาลยอมมีอำนาจใช้ดุลยพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจำเลยได้ และหากเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแจ้งข้อหาที่มีอัตราโทษน้อย (ข้อหาเบา) แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้เขียนเห็นว่าศาลยอมสามารถใช้ดุลยพินิจในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยอาจพิจารณาเงื่อนไขในการพิจารณาปล่อยชั่วคราวตามอนุมาตรา 2 ถึงอนุมาตรา 7 ของมาตรา 108 เงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งประกอบโดยต้องไม่เคร่งครัดเหมือนกับในกรณีการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวที่มีการแจ้งข้อหาหนัก จึงอาจกล่าวได้ว่าความหนักเบาแห่งข้อหาถือเป็นเงื่อนไขประกอบการพิจารณาที่ศาลต้องให้น้ำหนักความสำคัญเป็นอันดับแรกในการที่ศาลจะใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ดังนั้น การแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีอาญาของไทยจึงมีผลกระทบต่อการใช้ดุลยพินิจของศาลในการวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

2.5.3 ผลกระทบต่อตัวผู้เสียหาย

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6243/2544³⁶ มาประกอบการอธิบาย ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวมีใจความสำคัญดังนี้

ก่อนที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีนี้จำเลยถูกพนักงานอัยการฟ้องต่อศาลแขวง ในข้อหาข่มขืนโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 และพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43(4), 157 ซึ่งเป็นการกระทำผิดกรรมเดียวกันกับการกระทำผิดที่โจทก์ฟ้องคดีนี้ และศาลแขวงได้มีคำพิพากษาลงโทษจำเลยตามคำฟ้องแล้วถือได้ว่ามีคำพิพากษาวินิจฉัยเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องในกรรมที่

³⁶ <http://deka2007.supremecourt.com>

ได้ก่อให้เกิดความผิดนั้นแล้ว มิใช่หมายถึงฐานความผิด สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์ในคดีนี้ ในข้อหาขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 จึงจะจับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4)

จะเห็นได้ว่าตามข้อเท็จจริงในคดีนี้ พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาว่าขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 และพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ มาตรา 43(4), 157 และพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยในฐานความผิดดังกล่าว ซึ่งศาลแขวงพระนครเหนือมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยในความผิดดังกล่าวจนคดีถึงที่สุดแล้ว ปรากฏข้อเท็จจริงว่าบาดแผลที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำผิดของจำเลยนั้นเป็นผลทำให้ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บจนประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่า 20 วัน อันเป็นกรณีบาดเจ็บสาหัส ผู้เสียหายเห็นว่ากรณียกิจของจำเลยดังกล่าวเป็นความผิดฐานขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 จึงได้ยื่นฟ้องจำเลยเป็นคดีใหม่ด้วยตนเอง ภายหลังจากที่ศาลแขวงพระนครเหนือมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยแล้ว โดยผู้เสียหายเห็นว่าความผิดในข้อหาขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสนั้นเป็นความผิดคนละฐานกับความผิดในข้อหาขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องและศาลยังมิได้วินิจฉัยความผิดของจำเลยให้ข้อหาอันใหม่ที่ตนยื่นฟ้องนี้

ศาลฎีกาวินิจฉัยกรณีดังกล่าวว่า สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์จะจับไปแล้ว เนื่องจากกรณียกิจของจำเลยที่โจทก์ฟ้องคดีนี้เป็นการกระทำผิดกรรมเดียวกับการกระทำที่จำเลยถูกพนักงานอัยการฟ้องในคดีก่อนและในคดีนั้นศาลแขวงพระนครเหนือได้พิพากษาลงโทษจำเลยจามคำฟ้องของพนักงานอัยการแล้ว ถือว่ามีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้องแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4)

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่า ผู้เสียหายหรือโจทก์ในคดีนี้ ต้องสูญเสียสิทธิตามกฎหมายในอันที่จะดำเนินคดีกับจำเลยในข้อหาหรือฐานความผิดที่ถูกต้องแท้จริงได้ อันเนื่องมาจากการที่พนักงานสอบสวนรีบทำสำนวนการสอบสวนและสรุปความเห็นในทางคดีส่งไปยังพนักงานอัยการโดยมิได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เป็นที่แน่นอนเสียก่อนว่า บาดแผลที่ผู้เสียหายได้รับจากการกระทำโดยประมาทของจำเลยนั้นเป็นเหตุให้ผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่กายหรือถึงขั้นได้รับอันตรายสาหัส ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจพิจารณาได้ใน 2 มุมมอง คือ มุมมองแรก อาจเป็นเพราะพนักงานสอบสวนต้องการรีบทำสำนวนให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็วเพื่อไม่ให้งานค้าง และมุมมองที่ 2 อาจเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนมีเจตนาช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ถูก

ดำเนินคดีในข้อหาที่เบากว่าความเป็นจริง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น กลยุทธ์หรือวิธีการ (tactic) อันหนึ่งในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน อันสื่อแสดงไปในทางทุจริตหรือเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและอาจทำให้พนักงานสอบสวนต้องรับผิดชอบในทางวินัยและในทางอาญาได้

นอกจากนี้ หากพิจารณาตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว แล้วปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องเพื่อเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากกรณีที่ดินได้รับบาดเจ็บในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลย (ในข้อหากระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กาย) ตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 อันเป็นการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาแบบหนึ่ง ซึ่งการที่ศาลจะพิพากษาคดีส่วนแพ่งนั้น ศาลต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา ตามมาตรา 46 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เห็นว่า ในกรณีนี้ เมื่อศาลพิพากษาคดีส่วนอาญาว่า จำเลยมีความผิดในข้อหากระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กาย หากศาลจะพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ก็ต้องกำหนดจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนให้สอดคล้องกับข้อหาที่จำเลยต้องรับผิดชอบในทางอาญา ดังนั้น ค่าสินไหมทดแทนในกรณีข้างต้นย่อมสังเกตเห็นได้ว่า ศาลอาจกำหนดจำนวนเงินที่ไม่สูงมากนัก เพราะเป็นเพียงแค่การได้รับอันตรายแก่กายเท่านั้น ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่กายถึงสาหัส ซึ่งค่าสินไหมทดแทนสำหรับกรที่ได้รับอันตรายแก่กายถึงสาหัสย่อมต้องมีจำนวนที่สูงกว่าค่าสินไหมทดแทนในกรณีการได้รับอันตรายแก่กายธรรมดาอยู่แล้ว หรือหากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้เสียหายไม่ได้ยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนไปในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลย แต่ได้ยื่นฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งเพื่อเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนและค่าเสียหายควบคู่ไปกับการยื่นฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาในความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายสาหัส ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ซึ่งศาลพิพากษายกฟ้องผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา ตามหลักในมาตรา 46 กรณีจึงอาจเป็นไปได้ว่า ศาลอาจพิพากษายกฟ้องคดีแพ่งโดยไม่กำหนดจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนและค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายเลย เพราะถือว่า จำเลยมิได้กระทำผิดในข้อหาที่โจทก์ฟ้อง หรือ ศาลอาจพิพากษากำหนดจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนและค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในจำนวนเท่ากับมูลค่าความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายอย่างธรรมดาเท่านั้น แต่คงไม่สามารถพิพากษากำหนดจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายให้ได้เท่าความเสียหายที่แท้จริงที่ผู้เสียหายได้รับ ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรมและก่อภาระในทางทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหายอีกด้วย

จึงเห็นได้ว่า การแจ้งข้อหา มีผลกระทบต่อผู้เสียหายทั้งในแง่ของผลการดำเนินคดีอาญาหรือในแง่การเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งด้วยการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

2.5.4 ผลกระทบต่อพนักงานสอบสวน

การแจ้งข้อหาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้น ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี การไม่แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา ย่อมส่งผลกระทบต่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการและอำนาจในการพิจารณาคดีของศาลตั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว ในขณะที่เดียวกันการแจ้งข้อหา ก็มีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในหลายรูปแบบ กล่าวคือ

(1) ผลกระทบกับการใช้ดุลพินิจในการแจ้งข้อหาของพนักงานสอบสวน

การแจ้งข้อหาในชั้นสอบสวนนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นขั้นตอนการดำเนินคดีที่มีการผสมผสานกันระหว่างการปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้และในขณะเดียวกันก็เป็นการใช้ดุลพินิจอย่างสำคัญของพนักงานสอบสวนในการพิจารณาเบื้องต้นว่า การกระทำของผู้ต้องหาที่ถูกล่ามคอว่าเป็นการกระทำผิดต่อกฎหมายนั้น เป็นการกระทำผิดในฐานความผิดใด ซึ่งหากพนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่โดยยึดถือหลักว่า การดำเนินคดีอาญานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษและมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นสำคัญ การใช้ดุลพินิจในการแจ้งข้อหาของพนักงานสอบสวนย่อมจะมีลักษณะที่เคร่งครัดและรุนแรง ตัวอย่างเช่น ในพื้นที่ที่มีกลุ่มวัยรุ่นชกต่อยเหตุทะเลาะวิวาทและทำร้ายร่างกายกันอยู่เป็นประจำ หากมีผู้เสียหายมาแจ้งความร้องทุกข์ว่าผู้ต้องหาได้ใช้อาวุธมีดฟันประทุษร้ายตนที่หน้าอก พนักงานสอบสวนจะแจ้งข้อหาพยายามฆ่าแก่ผู้ต้องหาเอาไว้ในเบื้องต้น แม้ข้อเท็จจริงจะปรากฏในภายหลังระหว่างการสอบสวนว่า บาดแผลที่ผู้เสียหายได้รับเป็นลักษณะคมมีดบาดที่บริเวณหน้าอกซึ่งมิได้มีความรุนแรงที่จะทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ อันเป็นวิธีการหนึ่งของเจ้าพนักงานของรัฐในการป้องปรามทั้งตัวผู้ต้องหาและผู้ที่จะก่อเหตุขึ้นอีกให้เกรงกลัวต่อกฎหมายและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดขึ้น

อย่างไรก็ดี หากเป็นกรณีตามตัวอย่างข้างต้น แต่พนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่โดยยึดถือหลักนิติธรรมเป็นสำคัญ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกล่ามคอ โดยพนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานของทั้งฝ่ายผู้เสียหายและฝ่ายผู้ต้องหา อันเป็นไปตามหลักฟังความทุกฝ่ายแล้ว เห็นว่า การกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้

ได้รับอันตรายแก่กายเท่านั้น แต่ปรากฏว่า ผู้เสียหายซึ่งเข้าแจ้งความร้องทุกข์ในตอนแรกยืนยันที่จะให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาในความผิดฐานพยายามฆ่า หรือเป็นกรณีผู้เสียหายมาทราบในภายหลังว่า พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาทำร้ายร่างกายแก่ผู้ต้องหาแล้ว จึงมาได้แย้งและให้การยืนยันว่าจะให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาในความผิดฐานพยายามฆ่าเท่านั้น เช่นนี้ พนักงานสอบสวนอาจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยากลำบากเพราะ พนักงานสอบสวนย่อมต้องมีความวิตกกังวลใจว่า หากไม่แจ้งข้อหาตามที่ผู้เสียหายยืนยันประสงค์จะดำเนินคดี ตนก็อาจถูกผู้เสียหายร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาหรือถูกฟ้องคดีอาญาในข้อหาปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือโดยทุจริตได้ จึงจำต้องแจ้งข้อหาพยายามฆ่าแก่ผู้ต้องหา ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้ กระบวนการสอบสวนดังกล่าวก็มีได้อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องและทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับความเป็นธรรม

(2) ผลกระทบต่ออำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหา

เมื่อผู้ต้องหาถูกจับและส่งตัวมายังพนักงานสอบสวนเพื่อทำการสอบสวน โดยหลักตามมาตรา 87 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อสอบสวนให้เสร็จสิ้นและนำตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนการสอบสวนส่งพนักงานอัยการเพื่อฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน แต่หากมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่มีอาจกล่าวถึงได้ เช่น การสอบสวนผู้ต้องหายังไม่เสร็จสิ้น ไม่ว่าจะ เป็นด้วยสาเหตุใดก็ตาม กฎหมายได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนที่จะขยายระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาออกไปอีก ด้วยการยื่นคำร้องขอผิดฟ้อง (สำหรับคดีความผิดที่มีอัตราโทษอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง) หรือยื่นคำร้องขอฝากขัง (สำหรับคดีความผิดที่มีอัตราโทษอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลจังหวัด) ตัวผู้ต้องหาต่อศาล ซึ่งการที่ศาลจะอนุญาตให้ขยายระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาออกไปเป็นจำนวนเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับอัตราโทษจำคุกของฐานความผิดที่ผู้ต้องหาถูกแจ้งข้อหา กล่าวคือ หากพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาที่มีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน 3 ปี (คดีศาลแขวง) แก่ผู้ต้องหา หากการสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น พนักงานสอบสวนมีสิทธิยื่นคำร้องขอผิดฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ทั้งหมด 5 ครั้งๆ ละไม่เกิน 6 วัน แต่หากพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่า 6 เดือนแต่ไม่ถึง 10 ปี พนักงานสอบสวนมีสิทธิยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลได้ทั้งหมด 4 ครั้งๆ ละไม่เกิน 12 วัน และหากพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป พนักงานสอบสวนมีสิทธิยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลได้ทั้งหมด

7 ครั้งๆละไม่เกิน 12 วัน ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่า อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนด้วยการมัดมือหรือฝากขังดังที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้นนั้นแปรผันตามข้อหาที่พนักงานสอบสวนแจ้งแก่ผู้ต้องหาว่ามีความหนักเบาแห่งข้อหา(ซึ่งหมายถึง อัตราโทษจำคุก) มากน้อยเพียงใด ฉะนั้น หากพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหา โดยข้อหาในส่วนที่เป็นฐานความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกสูง (ข้อหาหนัก) เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น หรือปล้นทรัพย์ อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาจะมีระยะเวลาที่นานมากที่สุด คือ 84 วัน แต่หากพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกน้อย (ข้อหาเบา) อำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาจะย่อมน้อยลงตามลำดับ

(3) ผลกระทบในแง่การดำเนินคดีในความผิดอันยอมความได้หรือยอมความไม่ได้

ข้อหาในส่วนที่เป็นฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญานั้น แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

ประเภทที่ 1 คือ ความผิดที่มีผู้เสียหายโดยตรงในคดีเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ ซึ่งความผิดลักษณะดังกล่าวหากหลังจากผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาแล้ว ผู้เสียหายไม่ประสงค์จะดำเนินคดีกับผู้ต้องหาอีกไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ผู้เสียหายสามารถมาแจ้งถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน หรือทำเป็นบันทึกข้อตกลงยอมความกับฝ่ายผู้ต้องหาได้ ซึ่งในกรณีดังกล่าวถือเป็นเหตุตาม มาตรา 39(2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของผู้เสียหายระงับไป

ประเภทที่ 2 คือ ความผิดที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความผิดต่อแผ่นดินหรือความผิดอันยอมความไม่ได้ซึ่งความผิดประเภทนี้ เป็นความผิดที่กระทบต่อความสงบสุขของการอยู่ร่วมกัน ในสังคมของพลเมือง รัฐจึงเป็นผู้เสียหายโดยตรง และเมื่อเกิดการกระทำความผิดในลักษณะนี้ขึ้น จะต้องมีการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดไปเริ่มตั้งแต่ชั้นจับกุมสอบสวนไปจนเสร็จสิ้นกระบวนการในชั้นพิจารณาคดีของศาล โดยไม่มีกรณีที่ระงับคดีหรือยกเลิกการดำเนินคดีเพราะเหตุในเรื่องการยอมความเพราะถือเป็นความผิดที่มีผลกระทบต่อสังคมในภาพรวม ซึ่งการที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาในฐานความผิดประเภทที่ยอมความได้และยอมความไม่ได้ ย่อมมีผลกระทบในแง่ของการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ หากพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาในฐานความผิดประเภทที่สามารถยอมความได้ ผู้ต้องหาย่อมมีโอกาสที่จะยุติหรือระงับการดำเนินคดีอาญาได้ตลอดทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือแม้แต่ในชั้นศาล โดยที่ศาลไม่ต้องพิจารณาพิพากษาในเนื้อหาของคดี หากปรากฏข้อเท็จจริงว่า ผู้เสียหาย

ได้ถอนคำร้องทุกข์ หรือยอมความกับผู้ต้องหาโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่กรณีที่ผู้เสียหายจะถอนคำร้องทุกข์ หรือยอมความกับทางผู้ต้องหานั้น อาจเป็นเพราะผู้เสียหายได้รับการเยียวยาชดใช้ค่าเสียหายจากผู้ต้องหาจนเป็นที่พอใจแล้ว หรืออาจเป็นกรณีที่เหตุการณ์การกระทำผิดได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลานาน จนผู้เสียหายเกิดความคิดที่จะให้อภัยแก่ผู้ต้องหาแล้ว แต่ถ้าพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาในฐานความผิดที่ไม่สามารถยอมความได้ การดำเนินคดีอาญาในข้อหาประเภทดังกล่าวจะต้องดำเนินการไปโดยตลอดและจะสิ้นสุดลงเมื่อศาลพิพากษาพิพากษาตัดสินคดีนั้น กรณีหนึ่ง หรืออาจสิ้นสุดลงเมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา อีกกรณีหนึ่ง แต่จะไม่มีกรณีที่การดำเนินคดีอาญาสามารถระงับหรือเสร็จสิ้นลงได้ก่อนการพิพากษาคดีหรือเสร็จสิ้นก่อนมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหา อันเนื่องมาจากการยอมความ ตัวอย่างเช่น ในการกระทำความผิดเรื่องเดียวกัน พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาว่ากระทำอนาจารแก่บุคคลอายุกว่าสิบห้าปีโดยขู่เชิญด้วยประการใดๆ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 278 ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ ผู้ต้องหายอมมีโอกาที่จะระงับหรือทำให้คดีนี้เสร็จสิ้นลงก่อนมีการส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการหรือก่อนมีการส่งฟ้องต่อศาล ด้วยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้เป็นที่พอใจแก่ผู้เสียหายหรือกราบขอขมาผู้เสียหาย ซึ่งหากผู้เสียหายพอใจและไม่คิดใจดำเนินคดีกับผู้ต้องหาอีกต่อไป ผู้เสียหายสามารถถอนคำร้องทุกข์หรือทำบันทึกข้อตกลงในการยอมความกับผู้ต้องหาได้ อันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาสามารถหลุดพ้นจากชั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เร็วขึ้นทางหนึ่ง แต่หากพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาว่า กระทำอนาจารแก่บุคคลอายุกว่าสิบห้าปีโดยขู่เชิญด้วยประการใดๆ ต่อหน้าธารกำนัล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 278 ประกอบมาตรา 281 ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ เช่นนี้แม้ ผู้ต้องหาจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจนพอใจและไม่ประสงค์จะดำเนินคดีกับผู้ต้องหาแล้ว หรือผู้เสียหายได้ให้อภัยต่อผู้ต้องหาสำหรับการกระทำผิดในข้อหาดังกล่าวแล้วก็ตาม และผู้เสียหายได้ถอนคำร้องทุกข์หรือทำบันทึกข้อตกลงยอมความกับผู้ต้องหา แต่การดำเนินคดีอาญาต่อผู้ต้องหาในความผิดข้อหาดังกล่าวข้างต้นยังคงต้องดำเนินต่อไปจนกว่าศาลจะพิพากษาคดีหรือจนกว่าพนักงานอัยการจะมีคำสั่งไม่ฟ้อง ทั้งนี้ เพราะกฎหมายได้บัญญัติไว้โดยแจ้งชัดว่า เงื่อนไขในการระงับคดีกรณีที่ผู้เสียหายได้ถอนคำร้องทุกข์หรือทำบันทึกข้อตกลงยอมความกับผู้ต้องหาตามกฎหมายนั้นให้กระทำได้และมีผลทางกฎหมายต่อเมื่อ เป็นความผิดที่ยอมความได้เท่านั้น

2.5.5 ผลกระทบต่อผู้ต้องหา

การแจ้งข้อหาอ้อมมีผลโดยตรงต่อตัวผู้ต้องหา เพราะเป็นขั้นตอนในทางกฎหมายอันหนึ่งที่พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการเพื่อนำผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และผู้เขียนเห็นว่า นอกจากจะมีผลโดยตรงต่อตัวผู้ต้องหาแล้ว ยังมีผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ต้องหาอันเนื่องมาจากการแจ้งข้อหาอีกหลายประการ ดังนี้

(1) ผลกระทบในเรื่องการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

การแจ้งข้อหาที่มีผลกระทบหรือมีอิทธิพลสำคัญต่อการเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งของผู้เสียหายเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ในบางครั้ง ผู้เสียหายมักจะใช้วิธีการแจ้งความร้องทุกข์เพื่อให้พนักงานสอบสวนทำการแจ้งข้อหาที่รุนแรงต่อผู้ต้องหาและในขณะเดียวกันผู้เสียหายก็ยื่นฟ้องเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาหรืออาจยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายในจำนวนที่สูงโดยอาศัยฐานในการคิดคำนวณค่าเสียหายมาจากการแจ้งข้อหาและดำเนินคดีอาญากับจำเลยในข้อหาหนัก เพื่อเป็นการบีบบังคับผู้ต้องหาให้จำต้องยอมจ่ายค่าเสียหายในจำนวนที่สูงกว่าความเสียหายที่แท้จริงเช่นผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาในข้อหาข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งเป็นข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกสูงสุดถึง 20 ปี และฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเรียกค่าเสียหายเอาจากผู้ต้องหาเป็นเงินจำนวนห้าแสนบาท ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ว ผู้เสียหายเองยินยอมที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ต้องหา หรือผู้ต้องหามิได้กระทำชำเราผู้เสียหาย เพียงแต่กระทำอนาจารด้วยการกอดปล้ำและถอดเสื้อผ้าเท่านั้น ซึ่งในทั้งสองกรณีดังกล่าว ค่าเสียหายที่ผู้เสียหายสมควรจะได้รับจากผู้ต้องหา ก็ไม่น่าจะถึงจำนวนห้าแสนบาท ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า การแจ้งข้อหาในคดีอาญา มีผลกระทบโดยตรงกับผู้ต้องหาในเรื่องความรับผิดชอบทางแพ่งอันเนื่องมาจากการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย

(2) ผลกระทบในเรื่องการควบคุมตัวผู้ต้องหา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 2.2 ว่า การแจ้งข้อหาที่มีผลกระทบโดยตรงกับอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหา ของพนักงานสอบสวน ซึ่งในทางปฏิบัติ มักปรากฏว่า พนักงานสอบสวนจะใช้ขั้นตอนการแจ้งข้อหา เป็นเครื่องมือหรือกลยุทธ์(tactic) ในการขยายระยะเวลาการทำสำนวนการสอบสวนของตนให้มีเวลาเพิ่มขึ้น ทั้งที่สามารถดำเนินการสอบสวนให้แล้วเสร็จได้ภายในเวลาอันสั้น แต่พนักงานสอบสวนมิได้เร่งรีบทำการสอบสวน และเมื่อเวลาผ่านไปจนใกล้จะหมดระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาในข้อหาเดิมที่เคยแจ้งไว้แก่ผู้ต้องหา แต่พนักงานสอบสวนยังทำสำนวน

การสอบสวนไม่แล้วเสร็จ จึงทำการแจ้งข้อหาเพิ่มเติมในข้อหาที่มีอัตราโทษหนักขึ้น เพื่อให้ตนมีสิทธิยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อไปอีกตัวอย่างเช่น เดิมพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาว่า ร่วมกันลักทรัพย์ในเวลากลางคืนซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 ซึ่งเป็นข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี (ตั้งแต่ 1 ปีถึง 7 ปี) พนักงานสอบสวนยอมมีอำนาจฝากขังผู้ต้องหาได้ทั้งหมด 4 ครั้งๆละไม่เกิน 12 วัน รวมทั้งสิ้นเป็นเวลา 48 วัน แต่เมื่อครบระยะเวลาฝากขังครั้งที่ 4 แล้ว ปรากฏว่าพนักงานสอบสวนยังทำสำนวนการสอบสวนไม่เสร็จ จึงแจ้งข้อหาเพิ่มเติมแก่ผู้ต้องหาว่า ร่วมกันลักทรัพย์ในเวลากลางคืนโดยใช้ยานพาหนะเพื่อสะดวกแก่การกระทำความผิด เพื่อการพาทรัพย์นั้นไปหรือเพื่อให้พ้นจากการจับกุม อันเป็นข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป (ระวางโทษหนักกว่าที่มาตรา 335 บัญญัติไว้อีกทั้งหนึ่ง) ซึ่งกฎหมายให้พนักงานสอบสวนมีสิทธิยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลได้ทั้งหมด 7 ครั้งๆละไม่เกิน 12 วัน ดังนั้นในกรณีตามตัวอย่าง พนักงานสอบสวนจึงสามารถยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อไปได้อีก 3 ครั้งๆละไม่เกิน 12 วัน หรืออีกกรณีหนึ่ง พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาปลอมเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการแก่ผู้ต้องหา ซึ่งเป็นข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป (ตั้งแต่ 1 ปีถึง 10 ปี) พนักงานสอบสวนจึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลได้ทั้งหมด 7 ครั้งๆละไม่เกิน 12 วัน ทั้งที่ตามข้อเท็จจริงแล้วเอกสารที่ผู้ต้องหาปลอมนั้นเป็นเพียงเอกสารราชการธรรมดาไม่ใช่เอกสารสิทธิ ซึ่งข้อหาปลอมเอกสารราชการนั้น เป็นข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี (ตั้งแต่ 6 เดือนถึง 5 ปี) พนักงานสอบสวนยอมมีอำนาจฝากขังผู้ต้องหาได้ทั้งหมด 4 ครั้งๆละไม่เกิน 12 วัน เท่านั้น แต่พนักงานสอบสวนกลับแจ้งข้อหาที่มีอัตราโทษที่หนักกว่าแก่ผู้ต้องหาตั้งแต่แรก ซึ่งในกรณีนี้อาจจะเกิดจากการที่พนักงานสอบสวนประสงค์จะแจ้งข้อหาดังกล่าวแต่แรกเพื่อให้ตนมีสิทธิยื่นคำร้องขอฝากขังได้นานที่สุด คือ 84 วัน หรืออาจเกิดจากพนักงานสอบสวนมีความเข้าใจว่าเอกสารที่ผู้ต้องหาปลอมเป็นเอกสารสิทธิซึ่งเป็นเอกสารราชการ ซึ่งไม่ว่าการแจ้งข้อหาที่มีอัตราโทษสูง(ข้อหาหนัก)ของพนักงานสอบสวนแก่ผู้ต้องหาจะเกิดจากการใช้เทคนิคหรือกลยุทธ์เพื่อประโยชน์ในการทำสำนวนการสอบสวนหรือเกิดจากความไม่เข้าใจในข้อเท็จจริงที่เป็นพฤติการณ์แห่งคดีของพนักงานสอบสวนก็ตาม แต่การแจ้งข้อหาในลักษณะดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของผู้ต้องหา เพราะผู้ต้องหาต้องถูกควบคุมตัวอยู่ก่อนมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลในระยะเวลาที่นานกว่าระยะเวลาควบคุมซึ่งผู้ต้องหาควรจะถูกควบคุมตัวตามข้อหาที่ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง